

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Κ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1971 | ΑΡΙΘ. 1-2

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

XXXI. Κολληθῶμεν οὖν τῇ εὐλογίᾳ αὐτοῦ καὶ ἴδωμεν, τίνες αἱ ὁδοὶ τῆς εὐλογίας. ἀνατυλίξωμεν τὰ ἀπ' ἀρχῆς γενόμενα. 2. τίνος χάριν ἠὐλογήθη ὁ πατήρ ἡμῶν Ἀβραάμ, οὐχὶ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν διὰ πίστεως ποιήσας; 3. Ἰσαὰκ μετὰ πεποιθήσεως γινώσκων τὸ μέλλον ἠδέως προσήγετο θυσία. 4. Ἰακώβ μετὰ ταπεινοφροσύνης ἐξεχώρησεν τῆς γῆς αὐτοῦ δι' ἀδελφὸν καὶ ἐπορεύθη πρὸς Λαβάν καὶ ἐδούλευσεν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ τὸ δωδεκάσκηπτρον τοῦ Ἰσραήλ.

10 XXXII. Ὁ ἐάν τις καθ' ἓν ἕκαστον εἰλικρινῶς κατανοήσῃ, ἐπιγνώσεται μεγαλεῖα τῶν ὑπ' αὐτοῦ δεδομένων δωρεῶν. 2. ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἱερεῖς καὶ λευῖται πάντες οἱ λειτουργοῦντες τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θεοῦ· ἐξ αὐτοῦ ὁ κύριος Ἰησοῦς τὸ κατὰ σάρκα· ἐξ αὐτοῦ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες 15 καὶ ἡγούμενοι κατὰ τὸν Ἰούδαν· τὰ δὲ λοιπὰ σκῆπτρα

3 Γέν. 12,2 ἐ. 18,18. Πβλ. Ρωμ. 4,1-3. Γαλ. 3,6-9.14. Ἰάκ. 2,21 ἐ. 5 Γέν. 22,7 ἐ. 6 Γέν. 28,1 ἐ.έ. 13 Ρωμ. 9,4 ἐ. 17 Πβλ. Γέν. 49,10. Γέν. 15,5. 22,17. 26,4. 22 Πβλ. Α' Κορ. 1,19. 23-25. Πβλ. Ρωμ. 3,28.30. Γαλ. 2,16. 3,8. Ἐφεσ. 2,8. Β' Τιμ. 1,9. Τίτ. 3,5. Πβλ. Ρωμ. 16,19. 11,36. Ἐβρ. 13,21.

4 διὰ πίστεως: λ. I. | 10 δ ἐάν Α: δ ἄν I: ἄ ἐάν ΚΣ | 11 αὐτοῦ ΑΚΣ: αὐτῶν ΑΙ | 12 γὰρ + οἱ I | λευῖται+καὶ ΑΚ | 15 δὲ ΑΑ: τε ΙΣ

αὐτοῦ οὐκ ἐν μικρῇ δόξει ὑπάρχουσιν, ὡς ἐπαγγειλαμένου τοῦ θεοῦ, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα σου ὡς οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ. 3. πάντες οὖν ἐδοξάσθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν οὐ δι' αὐτῶν ἢ τῶν ἔργων αὐτῶν ἢ τῆς δικαιοπραγίας ἧς 20 κατειργάσαντο, ἀλλὰ διὰ τοῦ θελήματος αὐτοῦ. 4. καὶ ἡμεῖς οὖν, διὰ θελήματος αὐτοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κληθέντες, οὐ δι' ἑαυτῶν δικαιούμεθα οὐδὲ διὰ τῆς ἡμετέρας σοφίας ἢ συνέσεως ἢ εὐσεβείας ἢ ἔργων ὧν κατειργασάμεθα ἐν ὁσιότητι καρδίας, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως, δι' ἧς 25 πάντας τοὺς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ θεὸς ἐδικαίωσεν· ᾧ ἔστω ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

16 αὐτοῦ: λ. I | δόξει: τάξει I | 17 τοῦ: λ. I | 19 αὐτῶν: αὐτῶν I | 20 καὶ ἡμεῖς — αὐτοῦ: λ. I | 25 ἅπαντας I | τοὺς: λ. I | 26 τῶν αἰώνων: λ. I.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XXXI. 1. Ἄς προσκολληθῶμεν λοιπὸν εἰς τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) καὶ ἅς ἴδωμεν (ἅς γνωρίσωμεν), ποῖοι εἶναι οἱ δρόμοι τῆς εὐλογίας. Ἄς ἀναπολήσωμεν (ἐπαναφέροντες εἰς τὸν νοῦν μας) ὅσα ἔχουν γίνεαι ἀπὸ τὴν ἀρχήν. 2. Χάριν τίνος ἔλαβε τὴν εὐλογίαν ὁ πατήρ μας Ἀβραάμ; Μήπως ὄχι, διότι ἐπράξε τὸ δίκαιον καὶ ἠκολούθησε τὴν ἀλήθειαν, λόγῳ τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Θεόν; 3. Ὁ Ἰσαὰκ προθύμως καὶ εὐχαρίστως ἄφησε τὸν ἑαυτόν του νὰ προσφερθῇ ὡς θυσία, διότι μὲ πεποιθήσιν ἐγνώριζε τὸ μέλλον (τὴν μακαριότητα ποὺ ὑπέσχετο ὁ Θεὸς εἰς τὸν ὑπακούοντα εἰς τὰς ἐντολάς του). 4. Ὁ Ἰακώβ μὲ ταπεινοφροσύνην παρεχώρησε τὴν γῆν ποῦ τοῦ ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐπῆ-

γεν εἰς τὸν Λάβαν καὶ ὑπηρέτησεν ὡς δοῦλος, καὶ δι' αὐτὸ ἐδόθη εἰς αὐτὸν τὸ δωδεκάσκηπτρον (ἡ βασιλεία τῶν δώδεκα φυλῶν) τοῦ Ἰσραήλ.

XXXII. 1. Ἐὰν κανεῖς αὐτὸ μὲ εἰλικρίνειαν θελήσῃ νὰ τὸ κατανοήσῃ λεπτομερῶς, θὰ γνωρίσῃ τότε καλὰ τὰ μεγαλεῖα τῶν δωρεῶν ποὺ ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν. 2. Διότι ἀπὸ Αὐτὸν προέρχονται οἱ ἱερεῖς καὶ ὅλοι οἱ λευῖται (οἱ βοηθοὶ τῶν ἱερέων, οἱ ἔχοντες κατώτερα ἱερατικὰ ἀξιώματα) ποὺ ὑπηρετοῦν εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ· ἐξ Αὐτοῦ ἦλθε καὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς κατὰ τὴν σάρκα· ἐξ Αὐτοῦ προέρχονται οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἡγέται τοῦ Ἰσραήλ (διὰ τοῦ Ἰούδα)· τὰ δὲ ὑπόλοιπα σκῆπτρα Αὐτοῦ (αἱ δὲ βασιλεῖαι καὶ ἐξουσίαι Αὐτοῦ) ἐπὶ τῶν ὑπολοίπων φυλῶν, εἶναι ὄχι ὀλιγωτέρας δόξης, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη, ὅτι «τὸ σπέρμα σου, ὅπως τὰ ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ» (θὰ ἀυξηθῆ). 3. Ὅλοι λοιπὸν ἐδοξάσθησαν καὶ ἐμεγαλύνθησαν ὄχι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν των (διὰ τὴν προσωπικὴν των ἀξίαν) ἢ ἀπὸ τὰ ἔργα των ἢ ἀπὸ τὰς δικαίας πράξεις ποὺ ἔκαμαν, ἀλλὰ διὰ μόνου τοῦ θελήματος Αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ). 4. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν, ἀφοῦ μᾶς ἐκάλεσε διὰ τοῦ (ἀγίου) Αὐτοῦ θελήματος (εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν σωτηρίαν) εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, δὲν δικαιούμεθα οὔτε διὰ τὴν σοφίαν μας ἢ τὴν σύνεσιν ἢ τὴν εὐσέβειαν ἢ διὰ τὰ ἔργα, τὰ ὅποια ἐπράξαμε μὲ καθαρὰν καρδίαν (μὲ ἀγνήν διάθεσιν), ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως, λόγῳ τῆς ὁποίας ὅλους τοὺς ἀπ' αἰῶνος ὁ παντοκράτωρ Θεὸς ἐδικαίωσεν· εἰς τὸν Ὅποῖον ἄς εἶναι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὅδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑΣ *

ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Ἡ εἰλικρίνεια στὸ ἄδυτο βάθος. Ἡ θαυμαστὴ «διαδικασία ἀναζητήσεως τῆς ἀληθείας». Συμπέρασμα.

Θὰ μπορούσα νὰ ἀναφέρω πολλές ἀκόμη περιπτώσεις. Εἶναι ἀφάνταστο πόσο πληθαίνουν τὰ παραδείγματα, καθὼς ἐπισκοπῶ γύρω μου, στὰ πρόσωπα καὶ στὰ γεγονότα. Οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ συμπεριφορὰ τους κλιμακώνονται ἀδιόρατα, ἀλλὰ μὲ ἀρκετὴ σαφήνεια, σὲ ἀλλεπάλληλα στρώματα, ἢ κατηγορίες, πού καθορίζονται ἀπὸ τὸ βαθμὸ τῆς ψυχικῆς δυνάμεως, πού κι' αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐκδήλωση εἰλικρινείας.

Σὲ κάτι ἀνάλογα στρώματα ἔχω φαντασθεῖ νὰ κλιμακώνεται καὶ ἡ εἰλικρίνεια πού ὑπάρχει ἐκ καταβολῆς μέσα μας.

Σὲ ἀνθρώπους, πού ἔχουν πολλὴ καὶ σύνθετη καλλιέργεια, ἡ εἰλικρίνεια ἔχει βυθισθεῖ βαθειὰ στὸ πιὸ ἀπόκρυφο στρώμα τῆς συνειδήσεώς τους καὶ δὲν εἶναι πιά τόσο ἀπλὸ νὰ ἐκδηλώνεται καὶ νὰ σφραγίζει τὶς πράξεις τους. Εἶναι ὀλόκληρη διαδικασία νὰ τὴν ἀνακαλύψεις, γιατί, χωρὶς νὰ ἔχει χάσει ἀπὸ τὴν οὐσία της, καλύπτεται πολὺ ἀπὸ ἐπίκτητα στοιχεῖα, σὲ τρόπο πού ἡ ἴδια ἡ συνείδησή μας μᾶς παίζει ἀπατηλὰ παιγνίδια, ὅταν προσπαθοῦμε νὰ βροῦμε μέσα μας μιὰν εἰλικρινῆ ἀπάντηση σὲ ἀγωνιώδη ἐρωτήματα, πού μᾶς θέτει ἡ ζωὴ. Εἶναι μιὰ διαδικασία πολὺπλοκη, πού κάθε ἄνθρωπος τὴν περνᾷ, μὲ τὸ δικό του τρόπο καὶ μὲ τὶς ἰδιορρυθμίες του.

Ἐχω πολὺ σκεφθεῖ πάνω σ' αὐτὴ τὴ διαδικασία ἀνακαλύψεως τῆς εἰλικρινείας στὸ βάθος τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου, καὶ στὴ διαδρομὴ πού κάνει αὐτὴ ἡ αὐτοανάλυση, ἀνάμεσα στὰ διαδοχικὰ στρώματα τῆς συνειδήσεώς μας. Κι' αὐτὴ ἡ διαδικασία μοῦ ἐχρησίμευσε πολλές φορές στὴ ζωὴ μου, γιὰ νὰ βρῶ εἰλικρινῆ καὶ σωστὴ ἀπάντηση σὲ φοβερὰ διλήμματα, πού μοῦ ἔθετε ἡ ζωὴ, σὰν σὲ ἄνθρωπο καὶ σὰν σὲ δικαστὴ, μὲ φοβερὸς εὐθύνες.

Θὰ τελειώσω λοιπὸν αὐτὴ τὴ σειρὰ τῶν στοχασμῶν μου, περιγράφοντας αὐτὴ τὴ θαυμάσια διαδικασία, πού θὰ μπορούσα νὰ τὴν ὀνομάσω «ψυχικὴ διαδικασία» ἢ «διαδικασία τῆς εἰλικρινείας».

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 726 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 24 τεύχους.

Αὐτὴ τὴ διαδικασία ἀναζητήσεως τῆς ἀλήθειας, τὴν ἔχω παραλάβει ἀπὸ ἓνα κείμενο τοῦ Rilke, «Γράμμα πρὸς ἓνα νέο ποιητὴ».

— «Ψάξε, τοῦ λέει, μέσα στὴν ψυχὴ σου, νὰ ἰδεῖς ἐὰν εἶσαι πραγματικὰ ποιητὴς, ἢ ἀπλῶς σοῦ ἀρέσει νὰ εἶσαι ποιητὴς. Ρώτησε τὴ συνείδησή σου: μπορεῖς νὰ ζήσεις χωρὶς νὰ γράφεις ποιήματα; Πρόσεξε, ἡ πρώτη ἀπάντηση μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπατηλὴ. Ἐὰν ἀκούσεις, «ὄχι, δὲν μπορῶ νὰ ζήσω χωρὶς νὰ γράφω ποιήματα», μὴ ἀρκεσθεῖς σ' αὐτὴ τὴν ἀπάντηση. Αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὸ πρῶτο, τὸ ἐπάνω στρῶμα τῆς ψυχῆς σου. Ἴσως ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ τί θέλεις, τί σοῦ ἀρέσει αὐτὴ τὴ στιγμή. Κάμε λοιπὸν ἄλλη μιὰ φορὰ τὴν ἴδια ἐρώτηση, εἰσδύοντας τώρα στὸ δεύτερο στρῶμα, ἐκεῖ πού οἱ ἐπιδράσεις εἶναι πιὸ ἀδύνατες. «Μπορεῖς νὰ ζήσεις χωρὶς νὰ γράφεις ποιήματα;». Πρόσεξε, μπορεῖ καὶ τώρα νὰ ἀκούσεις τὴν ἴδια ἀπάντηση. Καὶ πάλι μὴν ἀρκεσθεῖς. Προχώρησε βαθύτερα, ἕως τὸ ἄδυτο, τὸ παρθένο στρῶμα τῆς συνειδήσεώς σου, καὶ ἀναζήτησε ἐκεῖ τὴν ἀπάντηση. Ἄν πάλι εἶναι ἡ ἴδια, ἴσως τότε μπορεῖς νὰ δεχθεῖς ὅτι εἶναι πιὰ ἡ ὀρθὴ ἀπάντηση».

Αὐτὸ τὸ μηχανισμό λοιπὸν, πού ἔχω βρεῖ σ' αὐτὸ τὸ κείμενο τοῦ ποιητοῦ (καὶ ποιός μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ ὅτι ὁ ποιητὴς, ὁ γνήσιος ποιητὴς, ὀδηγεῖ πολλές φορές, μὲ τὴ θεία ἐμπνευση καὶ τὴ διαίσθησή του, πρὸς τὴν ἀλήθεια, πιὸ σίγουρα κι' ἀπὸ τὸ φιλόσοφο καὶ τὸν ἐπιστήμονα;), αὐτὸ τὸ μηχανισμό λέω ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ χρησιμοποιοῖ ἀνάλογα, στὰ κρίσιμα θέματα τῆς ζωῆς, ὅπου μᾶς χρειάζεται νὰ βροῦμε μιὰ γνήσια εἰλικρινῆ ἀπάντηση καὶ λύση.

Νὰ ρωτοῦμε λοιπὸν τὴ συνείδησή μας: «Εἶναι σωστὴ αὐτὴ ἡ πράξις, πού πρόκειται νὰ κάνουμε, εἶναι σωστὴ αὐτὴ ἡ λύσις;». Γιὰ κάθε ἄνθρωπο ἐνσυνείδητο, τέτοια ἐρωτήματα εἶναι γεμᾶτα ἀγωνία. Προσέξτε. Πιθανὸ ἡ πρώτη ἀπάντηση νὰ εἶναι καταφατικὴ. Πιθανὸ ν' ἀκούσουμε «ναί, βέβαια, σωστὴ εἶναι αὐτὴ ἡ πράξις». Ἀλλὰ ἄς μὴ ἀρκεσθοῦμε σ' αὐτὴ τὴν ἀπάντηση. Προέρχεται ἀπὸ τὸ πρῶτο στρῶμα, ἀπὸ τὸ φλοιὸ τῆς συνειδήσεώς μας, πού εἶναι βέβαια εὐαίσθητος καθὼς ὁ φλοιὸς τοῦ ἐγκεφάλου, δὲν εἶναι ὅμως αὐτούσιος ὁ ἐγκέφαλος, δὲν εἶναι αὐτούσια ἡ συνείδησή μας. Ἕνας ἐξωτερικὸς ἐπηρεασμὸς, ἓνας ἀόριστος φόβος, κάποιος ὑπολογισμὸς, κάποια ραθυμία, κάποια ὑποπτη ἀπροθυμία ἐμβαθύνσεως, πιθανὸ νὰ ἔχει ἀσκήσει ἐπίδραση.

Προχωρήστε λοιπὸν βαθύτερα, ξεφλουδίστε αὐτὴ τὴν πρώτη ἀπάντηση ἀπὸ τίς ξένες ἐπιδράσεις. Ἀναζητῶντας ἔτσι τὴν εἰλικρίνεια, φθάνετε σ' ἓνα δεύτερο, βαθύτερο στρῶμα, ὅπου οἱ ξένες ἐπιδράσεις φθάνουν σὰν ἡγῶ ἐξασθενημένη. Νὰ ἐπιμένετε, νὰ πιέ-

σετε τὸν ἑαυτὸ σας. Ρωτῆστε τον, μήπως ἐπηρεάζεται, μήπως φοβᾶται; Λέγει τὸ ναὶ με ἀνετη ἀναπνοὴ ἢ τὸ λέει με δύσπνοια, με ἄγχος;

Προσέξτε, τώρα πλησιάζετε πρὸς τὴν εἰλικρίνεια. Φανεῖτε αὐστηρός, μὴ συγχωρήσετε καμμιά συγκαλύψη, καμμιά ὑπεφυγή. Κοιτάζετε τὸν ἑαυτὸ σας κατάμματα: εἶναι σωστή, εἶναι δίκαιη, εἶναι εἰλικρινὴς αὐτὴ ἢ πράξη ποὺ πάω νὰ κάμω; Ναὶ ἢ ὄχι;

Αὐτὴ τῆ στιγμῇ, πιθανὸ νὰ δεῖτε νὰ κλονίζεται ἡ πρώτη ἀπάντηση, νὰ δίνεται τώρα χωρὶς τὴν πρώτη προθυμία, με κάποιους δισταγμούς. Τώρα λοιπὸν ἀκριβῶς, ἀρπάζτε αὐτὴν τὴν ὑπέρτατη εὐκαιρία, νὰ μπῆτε με ἀποφασιστικότητα στὸ βαθύτερο στρῶμα τῆς συνειδήσεώς σας. Ἐκεῖ ὁ χώρος εἶναι ἄβατος, εἶναι παρθένος. Ἐκεῖ δὲ φθάνουν οἱ ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις, καθὼς δὲ φθάνουν οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου στὰ μεγάλα βάθη τῶν θαλασσῶν, ὅπου ἐπικρατεῖ ψῦχος καὶ σιωπὴ. Ἐκεῖ δὲ φθάνει οὔτε σὰ μακρινὴ ἡχώ, ἢ ξένη φωνή, ὁ φόβος, ὁ ὑπολογισμός.

Ἐκεῖ λοιπὸν θ' ἀκούσετε τώρα μιὰ φωνὴ με ἀπόκοσμο ἦχο, με ἦχο ἄγνωστο, ποὺ θὰ σᾶς προκαλέσει δέος. Θ' ἀκούσετε ἀπάντηση, ἀργὴ καὶ σοβαρὴ, σὰν τῆ φωνῇ τῶν Προφητῶν: «Ὅχι, ὄχι, δὲν εἶναι σωστό, δὲν εἶναι δίκαιο αὐτὸ ποὺ πᾶς νὰ κάμεις. Μακριὰ ἀπ' αὐτό! Τὸ ἄλλο, τὸ ἀντίθετο εἶναι σωστὸ καὶ δίκαιο. Ἐκεῖνο νὰ κάμεις — καὶ μὴ λογαριάζεις τίποτε ἄλλο!...».

Δόξα σοι ὁ Θεός, βρήκατε τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀγνὴ εἰλικρίνεια, μέσα ἀπ' αὐτὴν τὴν δοκιμασία, τὴν ἀμείλικτη, τόσο ἀμείλικτη, ποὺ μπορούσε καὶ σίδηρο νὰ λυγίσει. Τῆ βρήκατε ὅμως ἐπὶ τέλος τὴν ἀλήθεια. Κρατῆστε τὴν, φυλάξετέ τὴν καλά, γιατί αὐτὴ ἢ στιγμῇ ἢ ὑπέρτατη, εἶναι σύντομη καὶ φευγαλέα. Τὸ ἄδυτο τῆς ψυχῆς ἄνοιξε — ἀλλὰ ξανάκλεισε ἀμέσως, καθὼς κλείνουν οἱ οὐρανοί, ποὺ ἀνοίγουν, κατὰ τὸ θρύλο, μόνο γιὰ μιὰ στιγμῇ, τὰ μεσάνυχτα ποὺ γεννιέται ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Εἶναι τὸ ἄδυτο, τὸ ἄβατο, δὲν ἀντέχει σὲ ἐπισκέψεις ἢ σὲ βλέμματα βεβήλων. Ἐκλείσει λοιπὸν ἀμέσως, δὲν θὰ ξανακούσετε ἐκείνη τὴ μυστηριώδη ἀπόκοσμη φωνή, ποὺ ἀντηχοῦσε ὡσὰν φωνὴ Προφήτου, οὔτε θὰ ξανααισθανθεῖτε τὸ ρῆγος τῆς ἐπικοινωνίας με τὸν κόσμον, ποὺ ἀνήκει στὸ ὑπερπέραν.

Γι' αὐτὸ κρατεῖστε ἀκριβὰ αὐτὴ τὴν ἀπάντηση τῆς εἰλικρινείας, ποὺ σᾶς δόθηκε ἐκείνη τὴν ὑπέρτατη στιγμῇ. Εἶναι κτῆμα σας, εἶναι δῶρο Θεοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως εἶναι καὶ ὁδηγός σας, ἀλλὰ εἶναι καὶ δεσπότης σας. Δὲ μπορεῖτε τώρα ν' ἀπομακρυνθεῖτε ἀπὸ αὐ-

τήν, χωρίς νά εἴσθε πληροφορημένοι ὅτι ἀπομακρύνεσθε ἀπό τῆς ἐντολῆς τῆς εἰλικρινείας. Καί πάλι τώρα πρέπει νά προσέξετε ἄγρυπνα: Μόλις περάσει αὐτή ἡ ἀστραπιαία θεία μυσταγωγία, ἀφοῦ κλείσουν οἱ οὐρανοί, θά γίνετε πάλι, ἀλλοίμονο, λεία τῆς ἀμφιβολίας. Στό στῆθος μας μέσα φωλιάζει μιὰ ψυχὴ ἀνθρώπινη, φτωχὴ καί γεμάτη ἀδυναμία, μιὰ «animula vagula, blandula», πού θά κινδυνεύει πάλι νά καμφθεῖ. Τώρα ὅμως, πού ἔχουμε γνωρίσει «ἐξ ἀποκαλύψεως» τὴν ἀλήθεια καί τὸ δίκαιο, τώρα ἡ εὐθύνη μας εἶναι μεγαλύτερη, εἶναι ἀκαταμέτρητη.

«Ὁ γνοὺς καί μὴ ποιήσας, πολλὰ δαρήσεται». Ἄν δὲν ἐκτιμήσουμε τώρα τὴν ἀλήθεια πού μᾶς ἀπεκαλύφθη, θ' ἀκολουθήσει μιὰ σκληρὴ τιμωρία. Ἡ εἰλικρίνεια, πού φωλιάζει βαθεῖα στὴ συνείδησή μας, θά ξυπνήσει τὴν τύψη, καὶ αὐτὴ θά μᾶς καταδιώκει ἕως τὸν τάφο. Ἡ φωνὴ τῆς βέβαια θά σκεπάζεται πρόσκαιρα ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς λάμψεως καί ἰκανοποιήσεις — ἀλλὰ μέσα στὰ φωτεινὰ διαλείμματα, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἀρετὴ καί ἡ εἰλικρίνεια (στιγμὲς πού δὲ λείπουν ἀπὸ κανέναν ἄνθρωπο, σὰν ἡθικὸ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ), ἡ τύψη, θά φωνάζει, θά κραυγάζει, θά ὠρύεται καί θά μᾶς κυνηγáει σὰν Ἐριννύς, καί θά μᾶς κάνει τὴ ζωὴ χωρίς χάρη καί χωρίς χαρὰ.

Λένε, πὼς δύο εἶναι τὰ μεγαλύτερα δεινά, οἱ φοβερώτερες πληγὲς γιὰ τὸν ἄνθρωπο: ἡ χρόνια ἀρρώστεια γιὰ τὸ σῶμα, καί ἡ τύψη γιὰ τὴν ψυχὴ. Γιὰ τὸν ἡθικὸ ἄνθρωπο, πού ἀγνόησε τὴν εἰλικρίνεια, πού τοῦ φανερώθηκε μιὰ φορὰ, — αὐτὴ ἡ τύψη θά εἶναι ὁ πικρὸς κληρὸς του, θά εἶναι ἡ χρόνια ἀρρώστεια τῆς ψυχῆς του, θά εἶναι ἕνα εἶδος θανάτου ἐν ζωῇ, ἕνας θάνατος πρὸ τοῦ θανάτου!

Γνωρίζω ἄνθρωπους, πού αὐτὴ ἡ ἀμείλικτη καταδίωξη ἀπὸ τὴν τύψη, τοὺς ὀδηγεῖ σὲ ἀπόγνωση. Καταντοῦν νά σκέπτονται κυνικά. «Ὡς πού νά ἀποκαλύψουν αὐτὸ πού ἔκανα, ἢ ἐγὼ ἢ οἱ κατήγοροί μου ἴσως θά ἔχουμε πεθάνει. Καί τότε πιά, τί μὲ νοιάζει!». Γιὰ ν' ἀποφύγουν τὰ νύχια τῆς τύψης, καταφεύγουν στὴν ἐξαθλίωση, στὸν ἄκρατο ὕλισμό. Ὡσὰν νά μὴ ὑπῆρχε, πέραν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη ὕλη, κόσμος ἡθικός, φωτεινὸς καί ἀπέραντος, χωρίς τέλος...

***

Καί τώρα, πού ἐπλησιάσαμε στὸ ἄδυτο, ὅπου κατοικεῖ ἡ εἰλικρίνεια, ἡ μεγάλῃ θεὰ τοῦ ἡθικοῦ μας βίου, μποροῦμε πιά νά κατατάξουμε ἐκεῖ πού πρέπει τὴν κατηγορία τῶν ἀνθρώπων, πού ὁ ἀπομνημονευματογράφος μας ὠνόμασε («ποκριτικὰ εἰλικρινεῖς»).

Χωρίς άλλο, αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν καταβάλλουν τὴν προσπάθεια νὰ εὔρουν τὸ σωστὸ καὶ τὸ ἀληθινό, μέσα στὸ γνήσιο ἐκεῖνο βάθος τῆς συνειδήσεως, ποὺ περιγράψαμε. Ἄρκοῦνται στὸ πρῶτο στρῶμα, ἔστω καὶ ἂν κατὰ διαλείμματα, «ἐν ὧραις σοβαρῶν σπουδῶν», κατὰ τὸν ποιητὴ, ὑποπτεύονται ὅτι σ' αὐτὸ τὸ πρῶτο στρῶμα δὲν εὔρεθη ἡ ἀλήθεια. Ἀποφεύγουν τὴν πιὸ βαθειὰ ἀναζήτηση τῆς εἰλικρινείας, ἀπὸ μιὰ περίεργη ραθυμία, ποὺ στὴν οὐσία της δὲν εἶναι ἀπλῆ ραθυμία, ἀλλὰ μίγμα ραθυμίας καὶ ὑπολογισμοῦ. «Γιατὶ νὰ ψάξω πιὸ μέσα, ἀφοῦ βρῆκα ἤδη τὴν ἀπάντηση ποὺ μὲ βολεῖει;». Κι' ἔτσι κατορθώνουν νὰ εἶναι, νὰ νομίζουν πῶς εἶναι ἐν τάξει καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ μὲ τοὺς ἄλλους.

Πιὸ πολὺ δὲ γίνεται νὰ τοὺς ἀναλύσουμε. Αὐτὸ ποὺ γίνεται μέσα τους εἶναι ἀδιείσδυτο, ἀδιόρατο στὰ μάτια τῶν ἄλλων. Καθὼς ἐκεῖνοι οἱ μεγάλοι ὑαλοπίνακες στὰ μοντέρνα κτίρια, ποὺ ἐπιτρέπουν στοὺς ἐνοίκους νὰ βλέπουν ἔξω ἐμᾶς τοὺς ἄλλους, ἀκάλυπτους καὶ ἀνυπεράσπιστους, δὲν ἐπιτρέπουν ὅμως σ' ἐμᾶς νὰ βλέπουμε τί κάνουν μέσα οἱ ἐνοικοὶ. Τὰ ἐνδότερα τῆς συνειδήσεως εἶναι ἔτσι μυστηριωδῶς προφυλαγμένα ἀπὸ τὰ βέβηλα βλέμματα.

***

Αὐτοὶ λοιπὸν φαίνεται πῶς εἶναι οἱ («υποκριτικὰ εἰλικρινεῖς»). Καὶ εἶναι πολλοί. Τοὺς συναντοῦμε κάθε μέρα στὸ δρόμο, στὰ γραφεῖα, στὶς ἐπιχειρήσεις. Κι' ὁ ρόλος τους εἶναι διάχυτος στὸν καθημερινὸ ἀέρα ποὺ ἀναπνέουμε, — διάχυτος καὶ ἀπροσδιόριστος.

(Τέλος)

Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε

Ἀνακοινοῦται ὑπὸ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. πρὸς τοὺς ἠσφαλισμένους τοῦ Ταμείου, ὅτι ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 221, τεύχος Α', ἀπὸ 16-10-70 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐδημοσιεύθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 694)70 Ν. Διάταγμα, δι' οὗ ρυθμίζονται θέματα ἀφορῶντα εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ταμείου παρεχομένην ὑγειονομικὴν περίθαλψιν, ἥτις διὰ τοῦ ἐν λόγῳ Νομοθετήματος ἐπεκτείνεται εἰς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ἠσφαλισμένους καὶ συνταξιούχους τοῦ ΤΑΚΕ, ὡς καὶ τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Ἐκ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἐνιαυτὸς Κυρίου.

Τὸ ἀνατεῖλαν νέον ἔτος 1971 εὐρίσκει τὸν κόσμον ὑπὸ τὸ αἰσθημα ἀβεβαιότητος καὶ ἀνησυχίας διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Ἡ οἰκουμένη ἀντιμετωπίζει κινδύνους πάντοτε σοβαροὺς. Εἰς τὴν βάσιν τοῦ θλιβεροῦ τούτου φαινομένου ἔγκειται ἕνας μοναδικὸς κύριος λόγος: τὸ ὅτι ἡ ἀνθρωπότης δὲν κατώρθωσεν εἰσέτι νὰ ἐνστερνισθῇ πραγματικῶς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, πηγὴν ἀπολυτρώσεως ἀπὸ τὰς ὑποβολὰς τοῦ Κακοῦ, καὶ νὰ σταθῇ ἔτσι ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας («ἢ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε»), κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κηρύγματός της καὶ τοῦ παραδείγματός της, ἀγωνίζεται νὰ φέρῃ τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον πλησιέστερα πρὸς τὸν Χριστόν. Οἱ ποιμένες της καὶ τὰ ζῶντα μέλη της ἄς ἐντείνουν τὰς προσπάθειάς των κατὰ τὸ νέον ἔτος, τὸ ὁποῖον ἡ θεία μακροθυμία μᾶς παραχωρεῖ, ἵνα καταστήσουν αὐτὸ ὄντως ἐνιαυτὸν Κυρίου, δηλαδὴ χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ χριστιανισμὸς θὰ προτανεύσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, μὲ πρῶτον ἀποτέλεσμα τὴν ἀληθῆ φιλαλληλίαν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, τέκνων τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς.

Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων.

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων, ἡ Ἐκκλησία, διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν ὑδάτων καὶ τῆς ρίψεως εἰς αὐτὰ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, δίδει μίαν ὥραϊαν μαρτυρίαν τοῦ ἁγιαστικοῦ ἔργου της εἰς τὸν κόσμον. Πράγματι, τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περιβάλλουσαν αὐτὴν ὑλικὴν κτίσιν, ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου ἕως τὸ φυσικὸν περιβάλλον. Τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κατακτᾷ τὴν κτίσιν, καὶ ἀποδίδωκει πᾶσαν ἐπήρειαν τῶν πονηρῶν δυνάμεων ἐπὶ τῆς Φύσεως καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς εὐχρηθῶμεν, ὅπως ὁ ἁγιασμὸς τῶν ὑδάτων ἀποβῇ καθαρτικὸς τῶν ψυχῶν πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἰδιαίτερος δὲ τῆς Νεότητος, ὥστε ἐπισχυομένη αὕτη ὑπὸ τοῦ ἀγιάζοντος τὰ πάντα Παναγίου Πνεύματος, ὀδηγηθῆ εἰς ἔργα θεοπρεπῆ, ὀρθὰ καὶ δίκαια, σύμφωνα μὲ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Ἴδου ἓν πολύτιμον σημεῖον, μεταξὺ τῶν κηρυκτικῶν

θεμάτων τῆς δεσποτικῆς ταύτης ἐορτῆς, τὸ ὁποῖον ὁ ποιμὴν δύναται καὶ πρέπει νὰ τονίσῃ, μὲ ὀλίγα ἀπλᾶ καὶ θερμὰ λόγια, εἰς τὰ πνευματικά του τέκνα.

«Σκληρὸν πρὸς κέντρα λακτίζειν».

Ρῶσος φοιτητής, δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν σοβιετικὴν ἔφημερίδα «Κομσομόλσκαϊα Πράβδα», ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Δύο νεαροὶ ἐπιστήμονες, ὁ Βένγια Μάρτιν καὶ ἡ Λένα Πλατόνοβα, ἐτέλεσαν τὸν γάμον των εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Βλαδιμήρου. Ὁλόκληρος ἡ τάξις μας προσεκλήθη εἰς τὴν τελετὴν. Διάφοροι γνῶμαι ἐξεδηλώθησαν. Ἄλλοι εἶπαν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ προδοσίας. Ἄλλοι ἐξύμνησαν τὸ θάρρος τοῦ ζεύγους. Ἦδη, δύο νεάνιδες ἐξεδήλωσαν τὴν ἐπιθυμίαν των νὰ τελέσουν τοὺς γάμους των εἰς τὴν ἐκκλησίαν».

Τὸ γεγονός εἶναι εὐγλωττον. Μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ἀντιθρονησκευτικὴ προπαγάνδα, καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου ἔχει ὄλα τὰ μέσα διὰ νὰ ἀσκῆται, δὲν κατορθώνει νὰ φέρῃ ὀριστικὸν ἀποτέλεσμα καὶ νὰ ἐκριζώσῃ ἀπὸ τὰς ψυχὰς τὴν ἔφεσιν πρὸς τὸ Θεῖον. Ὁ Θεὸς «δὲν ἀπέθανεν» οὔτε εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου ἐπὶ ἡμῖσιν καὶ πλέον αἰῶνα ἐπιχειρεῖται ἀπὸ τὸ Κράτος συστηματικὸς ἀθεϊστικὸς ἀγὼν.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἑτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ

Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων ἀνάγεται εἰς τὰς πρώτας χριστιανικὰς γενεάς. Φαίνεται, ὅτι ἤδη οἱ πρῶτοι ἐν Παλαιστίνῃ ἢ Συρίᾳ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὶ «ἐπανηγύριζον αὐτὴν εἰς μνήμην τῆς φανερώσεως τοῦ Ἰ. Χριστοῦ ὡς τοῦ Μεσσοῦ κατὰ τὴν ἐν Ἰορδάνῃ διὰ τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν» (Φιλίππου Παπαδοπούλου, Λειτουργικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ, ἐν Ἀθήναις 1894, σελ. 63). Ἐκ τούτων παρέλαβον πιθανώτατα τὴν ἑορτὴν οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Βασιλειδιανοὶ Γνωστικοί, οἵτινες, ὡς μαρτυρεῖ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἐώρταζον τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Κυρίου βαπτίσεως. «Οἱ δὲ ἀπὸ Βασιλείδου καὶ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἑορτάζουσι προδιανυκτερεύοντες ἀναγνώσεσι» (Στρωματεῖς Α', κεφ. 21. Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων», ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας», τόμ. 7, σελ. 292).

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ὁμιλίᾳ του εἰς τὴν ἁγίαν Πεντηκοστὴν περιγράφει τὴν ἑορτὴν ταύτην ὡς ἀρχαίαν καὶ ἐπίσημον πανηγύρεως ἡμέραν.

Περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης ὁμιλοῦν ὁ Κασσιανός, ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου, ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, τὸ Ὀδοιπορικὸν τῆς Αἰθιοπίας, ὁ Κοσμᾶς ὁ Ἰνδικοπλεύστης κ.ἄ.

Πρὸς χαρακτηρισμὸν τῆς ἑορτῆς προετιμᾶτο ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ ὅρος «Ἐπιφάν(ε)ια», ἀσφαλῶς τῇ ἐπιδράσει τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς: «Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις» (β' 11)· «ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ» (β' 13). Διὰ τοῦ ὅρου τούτου «ἐδηλοῦτο ἐν τῷ ἑλληνορρωμαϊκῷ κόσμῳ τὸ μὲν ἢ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ἐμφάνισις τῆς θεότητος, τὸ δὲ ἢ συναφῆς ἔννοια τῆς ἐλεύσεως τοῦ αὐτοκράτορος, εἴτε ἀναβιβαζομένου εἰς τὸν θρόνον, εἴτε εἰσερχομένου θριαμβευτικῶς εἰς πόλιν τινά. Ὡσαύτως ἐχρησιμοποιεῖτο καὶ ὁ ἀρχαῖος ὅρος «Θεοφάνεια» κατὰ τὸ βιβλικὸν «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ» (Α' Τιμ. γ', 16).

Περὶ τοῦ βαθυτέρου νοήματος τῆς ἑορτῆς μαρτυρεῖ ἐν τῷ Ὑπομνήματι αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ὁ Βίκτωρ, πρεσβύτερος Ἀντιοχείας, λέγων τὰ ἐξῆς: «Οὐ δι' ἁμαρτίας ἐβαπτίσθη· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος [ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ]· οὐδὲ ὡς τῆς τοῦ Πνεύματος δεόμενος χορηγίας· ἐκατέρου γὰρ τούτων ἔρημον ἦν ἐκεῖνο τὸ βάπτισμα... Ἐβαπτίσατο δέ, ἵνα γνωρισθῇ τοῖς πολλοῖς καὶ πιστεῦσωσι... Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ τοῦ Πνεύματος τηρικαῦτα κάθοδος, οὐχ ὡς τότε πρῶτον ἐπιφοιτήσαντος (οὐδὲ γὰρ ἦν τούτου ἔρημος), ἀλλ' ἵνα δείξῃ τὸν κηρυττόμενον, ὡσπερ δακτύλῳ τινὶ τῇ πτήσει πᾶσι γνώριμον ποιῶν. Καὶ διὰ τὸ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην βαπτίζεται, ἥτις ἐστὶ τῶν ἐντολῶν ἡ πλήρωσις... Εἰ δὲ καὶ διὰ τὸ ἀγιάσαι τὰ ὕδατα ἡμῖν ἐβαπτίσθη, καὶ τοῦτο λέγων οὐκ ἂν ἁμάρτοις».

Εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Λατρεία τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων ἐξαίρεται τόσον ὑπὸ τῆς σχετικῆς ὑμνογραφίας, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ.

Τὰ τροπάρια τῆς ἑορτῆς καὶ τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ διακρίνονται διὰ τὰς ζωνρὰς εἰκόνας καὶ τὰς προσωποποιήσεις τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται ὡς μετέχοντα τῶν πνευματικῶν γεγονότων. Ἔστωσαν ὡς παραδείγματα τὰ ἐξῆς εἰς νεοελληνικὴν ἀπόδοσιν: «Σήμερον ἀγιάζεται ἡ φύσις τῶν ὑδάτων καὶ διαχωρίζεται ὁ Ἰορδάνης καὶ συγκρατεῖ τὴν ροὴν τῶν ὑδάτων του, καθὼς βλέπει τὸν Δεσπότην νὰ βαπτίζεται». — «Κύριε, ἀφοῦ ἐπῆρες μορφὴν δούλου, ἦλθες πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος μεγαλοφώνως εἰς τὴν ἔρημον ἔλεγε· «νὰ ἐτοιμάσετε τὴν ὁδὸν Κυρίου», ζητῶν (ἐξ αὐτοῦ) βάπτισμα, σὺ, ποῦ δὲν ἐγνώρισες ἁμαρτίαν. Σὲ εἶδαν τὰ νερὰ καὶ ἐφοβήθησαν· ὁ Πρόδρομος ἐτρέμαξε πάρα πολὺ καὶ μεγαλοφώνως εἶπε: «Πῶς τὸ λυχνάρι θὰ φωτίσῃ τὸ φῶς; Πῶς θὰ βάλλῃ ὁ δοῦλος τὸ χέρι του ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι τοῦ Δεσπότη; Νὰ ἀγιάσῃς ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, σὺ Σωτήρ, ποῦ σηκώνεις τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου».

Χαρακτηριστική είναι ὡσαύτως ἡ εὐχή τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ, ἣτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Σωφρόνιον Ἱεροσολύμων, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν εἶναι ἀπολύτως βέβαιοι. Ἐν τῇ περικοπῇ καθιστᾷ τὸν λόγον παραστατικὸν ἢ προσωποποίησις τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σχήματος τῆς ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου μὲ τὴν ἐπανάληψιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν περιόδων εἴτε τῆς λέξεως «σήμερον», εἴτε τῆς προτάσεως «Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω». Περικοπαί τινες τῆς εὐχῆς εἰς νεοελληνικὴν ἀπόδοσιν ἔχουν ὡς ἐξῆς: «Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦλθεν ἐπάνω εἰς τὰ ὕδατα μὲ μορφήν περιστεριοῦ. Σήμερον ἀνέτειλεν ὁ Ἥλιος, πού δὲν δύνει ποτέ, καὶ ὁ κόσμος καταναγάζεται μὲ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου... Σήμερον τὰ νερά τοῦ Ἰορδάνου μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου μεταβάλλονται εἰς φάρμακα. Σήμερον ποτίζεται ὅλη ἡ κτίσις μὲ τὰ μυστικὰ ρυάκια. Σήμερον σβήνονται αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ νερά τοῦ Ἰορδάνου... Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, ὅταν εἶδε τὴν φωτιὰν τῆς Θεότητος νὰ ἔρχεται κάτω μὲ μορφήν σώματος καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, βλέπων τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ κατέρχεται μὲ μορφήν περιστεριοῦ καὶ νὰ πτερουγίζει τριγύρω σου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, ὅταν εἶδεν, ὅτι ὁ ἀόρατος ἔγινεν ὀρατός, ὁ Δημιουργὸς ἔγινεν ἄνθρωπος, καὶ ὁ Δεσπότης ἔχει μορφήν δούλου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω καὶ τὰ ὄρη ἐνοιωσαν χαρούμενον σκίρτημα, καθὼς βλέπουν τὸν Θεὸν ἐνσαρκωμένον, καὶ τὰ σύννεφα ἐφώναξαν δυνατά, ἐκφράζοντα θαυμασμόν δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦλθε, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεὸν ἀληθινόν».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

Ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ὡς ὄργανον ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς καὶ θρησκευτικῆς καὶ ποιμαντικῆς ἐποικοδομῆς, ὡς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς ἀγωγῆς καὶ καλλιέργειας, ἐκδίδεται καὶ τὸ Περιοδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», συναποστελλόμενον μετὰ τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ὁ τίτλος φανερώνει ὅτι ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τοὺς εὐσεβεῖς κληρικούς παντὸς βαθμοῦ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ κατὰ προέκτασιν ἐνδιαφέρει καὶ πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ καὶ τὸ Περιοδικὸν τοῦτο πᾶσαν εὐσεβῆ καὶ φιλόθρησκον ἑλληνορθόδοξον χριστιανικὴν ψυχὴν. Ὁ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» ἐμπεριλαμβάνει ἄρθρα, σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἐν Χριστῷ πνευματικὴν καλλιέργειαν τῆς προσωπικότητος τοῦ Κληρικοῦ. Ἄρθρα ποιμαντικά, κοινωνικά, ἑορταστικά, ὕμνο-γραφικά, λειτουργικά, ἀγιολογικά, ὁμολογιακά, ἀγιογραφικά, ἐρμηνευτικά, πατρολογικά, ἐκκλησιολογικά, κηρυκτικά, κατηχητικά, λογοτεχνικά, παιδαγωγικά, κ.λ.π. κ.λ.π. Πάντα δὲ ταῦτα ἀποτελοῦν πλαίσια ἱερά, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται οὐ μόνον ἡ διαφώτισις, ἡ ἐν Χριστῷ ἐποικοδομῆ, ἡ μόρφωσις καὶ ἡ καλλιέργεια ἡ ἱερατικὴ, ἡ ποιμαντικὴ καὶ ἡ καθόλου ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεολογικὴ τοῦ εὐσεβεστάτου ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, ἀλλὰ κατὰ προέκτασιν ἐπιδιώκεται συγχρόνως καὶ ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ διαφώτισις παντὸς τοῦ εὐσεβοῦς ποιμνίου καὶ παντὸς εὐλαβοῦς ἀναγνώστου τοῦ «Ἐφημερίου», τοῦ στενωῶς συνδεομένου μετὰ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Προδήλως λοιπὸν τὸ Περιοδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», πέραν τῶν ἐποικοδομητικῶν καὶ διαφωτιστικῶν ἄρθρων, ὡς καὶ τῶν ποικίλων εἰδήσεων περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὁργανισμῶν (Τ.Α.Κ.Ε. καὶ Ο.Δ.Δ.Ε.Π.), αἵτινες ἐνδιαφέρουν κυρίως τοὺς εὐσεβεῖς κληρικούς μας, ἀποτελεῖ συγχρόνως ὄργανον ἀναπτύξεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ μάλιστα ἱεραποστολικῆς συνειδήσεως μετὰ τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν. Οὕτω πως δὲ ὁ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» εἶναι διὰ τοὺς εὐσεβεῖς Κληρικούς μας ὑποβοηθητικὸν ὄργανον τῆς καθόλου πνευματικῆς καὶ ποιμαντικῆς αὐτῶν ζωῆς καὶ δράσεως.

Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται, ὅτι δὲν εὐσταθοῦν τὰ παράπονα ἐνίων, διὰ τὴν δῆθεν ὑψηλὴν κράτησιν ἐκ τῶν ἀποδοχῶν των ὑπὲρ τῶν Περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐρωτῶμεν ποῖος ἐργάτης ἢ ὑπάλληλος μισθοδοτούμενος ὑπὸ δημοσίας ἀρχῆς ἢ ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν καταβάλλει, κατὰ τὰ ἐκάστοτε ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ Νόμου, ἀνάλογα ποσοστὰ κρατήσεως ἐκ τῶν ἀποδοχῶν του, εἴτε διὰ φορολογικούς σκοπούς εἴτε δι' ἔμμεσον ἐπικουρίαν εἰδικῶν Ταμείων εἴτε καὶ δι' ἄλλους κοινωνικούς σκοπούς; Ποῖος ὑπάλληλος δημόσιος, φερ' εἰπεῖν, δὲν καταβάλλει ἐκ τῶν ἀποδοχῶν του ἀνάλογον ποσοστὸν χάριν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως (Ο.Γ.Α.), ἥτοι χάριν ὑψίστου κοινωφελοῦς σκοποῦ;

Ὁ ἱερὸς κλῆρος τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας εἶναι, φύσει τε καὶ θέσει, ἡ ἱερὰ λευϊτικὴ τάξις, δι' ἧς προσφέρονται τοῖς πιστοῖς τὰ Ἅγια Μυστήρια καὶ πάντα τὰ λυτρωτικὰ μέσα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας καὶ τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Πάντα τὰ ὑλικά εἰσοδήματα ὁ ἱερὸς κλῆρος ἐκδέχεται ἐκ τῆς Ἀγίας του Ἐκκλησίας, τοῦ συνόλου δηλονότι τῶν πιστῶν. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δρᾶ, ζῆ καὶ κινεῖται καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνει τὰ μέσα τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία μεριμνᾷ πάντοτε διὰ τὸ ἱερατικόν του ἔργον, διὰ τὴν ἀγωγὴν καὶ μόρφωσίν του, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν παροχὴν εἰς αὐτὸν τῶν ὑλικῶν μέσων τῆς ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεώς του. Ἡ σεπτὴ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Διοικοῦσα διαρκῆς Ἱ. Σύνοδος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐκάστοτε Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐντεῦθεν, συνεχεῖς κατέβαλλον προσπαθείας διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ ὑλικὴν καθόλου ἐξύψωσιν τοῦ ἱεροῦ μας κλήρου. Τελευταίως δὲ ἐπετεύχθη καί, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, κατὰ τὸν πλέον ἄριστον τρόπον, ἡ ὀριστικὴ λύσις τοῦ ὄλου οἰκονομικοῦ προβλήματος τοῦ ἱεροῦ κλήρου μας.

Ἡ ἐπιβληθεῖσα λοιπὸν κράτησις ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν τοῦ κλήρου, οὐχὶ 1%, ὡς κακῶς καὶ ἐξ ἀγνοίας ἀσφαλῶς διαθρυλεῖται, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ 0,50%, τοῦ ὑπολοίπου 0,50% ἀποδιδομένου διὰ τὴν νοσηλείαν τῶν ἱερέων—πρέπει δὲ τοῦτο καλῶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν ὑπὸ σύμπαντος τοῦ εὐσεβοῦς ἱεροῦ κλήρου μας—, δὲν ἀποτελεῖ σ υ ν δ ρ ο μ ῆ ν,

ἀλλὰ σ υ μ β ο λ ῆ ν καὶ σ υ ν ε ι σ φ ο ρ ᾶ ν ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς διαφωτίσεως, ἐποικοδομῆς, καλλιιεργείας καὶ ἀναπτύξεως ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως, ἐν πνεύματι Χριστοῦ, μεταξύ οὐ μόνον τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλου, εἰ δυνατόν, Πληρώματος τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς,

Θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἐνστερνίζεσθε τὰς ἐκτιθεμένας ἀπόψεις ἡμῶν. Θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι καὶ ὑμεῖς διαπνέεσθε ὑπὸ πόθου ἱεροῦ καὶ εὐλαβοῦς, ὥστε νὰ καταστήτε σ υ ν ε ρ γ ο ῖ εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐποικοδομῆς τοῦ ποιμνίου σας. Τὸ καθῆκόν σας, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ εἴπωμεν, εἶναι νὰ μεταδίδετε ἐν φωτισμῷ ἀγίῳ καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ τὰς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας ἀρχὰς εἰς πᾶσαν ἐπιδεκτικὴν ψυχὴν. Ἐν μέσον μεταδόσεως ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως εἶναι καὶ ἡ δι' Ὑμῶν, ὄση ὑμῖν δύναμις, διάδοσις τῶν ἐπισημῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν εἰς ὅσον πλείστους χριστιανούς. Ἐστὲ δὲ βέβαιοι ὅτι καὶ Ὑμᾶς αὐτοὺς βοηθεῖτε καὶ τὸ πνευματικὸν Ὑμῶν ἔργον καλλιιεργεῖτε. Ἡ δὲ σκέψις, ὅτι καὶ Ὑμεῖς συντρέχετε τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ πενιχροῦ ὀβολοῦ σας, ἀσφαλῶς πρέπει νὰ σᾶς πληροῖ χαρᾶς καὶ καυχήσεως, ἐκ τοῦ ὅτι ἐξ ὧν λαμβάνετε, δίδετε καὶ ἐν τῇ ἐπιγνώσει ὅτι, ὡς ἐν τῇ Διδαχῇ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων λέγεται, «Μακάριοι οἱ διδόντες» (Διδαχὴ 1,5) καὶ ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ τοῦ Κλήμεντος (2,1) «ἐστὲ ὑποτασσόμενοι μᾶλλον ἢ ὑποτάσσοντες, ἡ δ ι ο ν δ ι δ ὶ ν τ ε ς ἢ λαμβάνοντες, τοῖς ἐφοδίοις τοῦ Χριστοῦ ἀρκούμενοι».

Ὁ χαράσων τὰς γραμμὰς ταύτας εἶναι υἱὸς ἱερέως καὶ αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διαβεβαιώσῃ πάντας ὑμᾶς, ὅτι τὸ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἐνδιαφέρον του εἶναι μέγα. Δύναται δὲ ἐπίσης νὰ διακηρύξῃ ὑπευθύνως, ὅτι πνεῦμα οἰκονομίας καὶ περισυλλογῆς πανταχοῦ καὶ πάντοτε θὰ ἐπικρατῇ ὅσον χρόνον

ΤΟ ΕΥΓΕΝΕΣΤΕΡΟΝ ΕΙΔΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ, Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

«Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί, Θεοῦ γεώργιον,
Θεοῦ οἰκοδομή ἐστε». (Α' Κορ. γ' 9)

1. Ἡ ἀνθρωπίνη ὑπόστασις ἔχει ἀνάγκην
ἰσχυρᾶς δομῆς.

Ἡ σύγχρονος Ἀρχιτεκτονικὴ ἰδιαίτερον φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν καταβάλλει διὰ τὴν ἰσχυρὰν θεμελίωσιν, δι' ὀπλισμένον καὶ συμπαγοῦς σκυροκονιάματος, οἰουδήποτε σοβαροῦ ἔργου, πολλῶν δὲ μᾶλλον ὁσάκις ὑφίσταται πρόβλεψις τὸ ἔργον τοῦτο ν' ἀντιμετωπίσῃ, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους, καὶ ἐξωτερικᾶς πιέσεως ἀσχέτους πρὸς τὸ βάρος τῆς οἰκοδομῆς. Οὕτω, προκειμένου νὰ κατασκευασθῇ μία γέφυρα ἐπὶ ποταμοῦ, ἰσχυροὶ πάσσαλοι ἐκ τσιμέντου καὶ σιδηροῦ ὀπλισμοῦ τοποθετοῦνται εἰς βάθος καὶ ἔκτασιν μὲ βάσεις ἀπροσβλήτους ἐξ ἐνδεχομένης ὑπερβολικῆς πιέσεως τοῦ ὕδατος. Ἀλλὰ καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ καταστρώματος τῆς γεφύρας εἶναι τοιαύτη, ὥστε ν' ἀνθέξῃ, ὄχι μόνον εἰς τὴν διέλευσιν τῶν κοινῶν ὀχημάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς μετακινήσεις βαρέων ἀρμάτων καὶ πολεμικῶν μηχανῶν παντὸς τύπου κατὰ τὰς ἐμπολέμους περιόδους. Τὰ πάντα ὑπολογίζονται καὶ μελετῶνται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς στατικῆς ἐπιστήμης καὶ αἱ ἀναλογίαι τοῦ ἐκάστοτε χρησιμοποιομένου ὑλικοῦ δομῆς εἶναι προσηρμο-

---

οὔτος ἔχει τὴν ὑπεύθυνον διαχείρισιν τῶν Περιοδικῶν, εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κινήσεως καὶ τῶν ἀκτίνων δράσεως αὐτῶν.

Ἐστὲ δὲ βέβαιοι, ὅτι πᾶν τὸ περίσσευμα, ἀποτελοῦν «ἱερὸν κεφάλαιον», θὰ διατίθεται πάντοτε ὑπὲρ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, καὶ ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων εὐγενῶν σκοπῶν τῆς πνευματικῆς προβολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς φιλάτης ἡμῶν Πατρίδος καὶ ἐμμέσως ὑπὲρ πάντων Ὑμῶν. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ, ἐξαιτούμεθα καὶ τὰς εὐχὰς Ὑμῶν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

σμέναι ἀπολύτως μὲ τὸν προκαθωρισμένον σκοπὸν ὃν προώρισταί τὸ ἔργον νὰ ἐξυπηρετήσῃ.

Μὲ μίαν τοιαύτην οἰκοδομήν θὰ ἡδύνατο νὰ παραλληλισθῇ καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ μάλιστα, μὲ τὸ εὐγενέστερον εἶδος οἰκοδομῆς. Καὶ εἶναι τῷ ὄντι ὁ ἄνθρωπος τὸ εὐγενέστερον εἶδος οἰκοδομῆς, καθόσον ἐντὸς τῆς ὕλης ἡ ὁποία θὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης σωματικῆς ὑποστάσεως πρόκειται νὰ κατοικήσῃ τὸ Πνεῦμα. Σάρξ καὶ Πνεῦμα ὅμως εἶναι δύο ἀντίρροποι δυνάμεις, ἀντιστρατευόμεναι ἀλλήλαις, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς διαρκῆ διαμάχην μέχρις ὅτου ἡ ἑτέρα ὑποταχθῇ εἰς τὴν ἄλλην. Ἡ μὲν σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. Ὁμιλοῦντες περὶ σαρκός ἐνοοοῦμεν τὸν σαρκικὸν λογισμόν, τὸν περὶ τὰ σαρκικά καὶ ὕλικὰ ρέποντα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ χεῖρω ἐφελκύνοντα. Ὡς ἀντίπους τῆς σαρκός ἐτέθη ἄνωθεν τὸ πνεῦμα, ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ πρὸς τὰ ὑψηλά καὶ θεῖα ἐπάίρεται.

Ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης οἰκοδομῆς διεξάγεται οὕτως ἀδυσώπητος ἀγὼν, σκληρὰ μάχη μεταξὺ πονηρῶν λογισμῶν καὶ ἀγαθῶν διαθέσεων, ὥστε ὁ ἄνθρωπος μῆτε τὸ κακὸν νὰ δύναται εὐχερῶς καὶ ἀκωλύτως νὰ διαπράξῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸ ἀγαθὸν εὐκόλως καὶ ἄνευ ἐπιμόνου προσπαθείας νὰ ἐπιτελέσῃ. Καὶ τοσοῦτον καθίσταται εὐκολωτέρα ἢ πρὸς τὸ μὲν ροπή, ὅσον ἢ πρὸς τὸ ἕτερον ἀντίδρασις βαίνει ἐξουδετερωθεῖσα καὶ κατανικηθεῖσα. Ἐνῶ δὲ τὰ ἔργα τῆς σαρκός εἶναι κατ' ἐξοχὴν καρποὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐξ ἐλατρίων καθαρῶς σαρκικῶν προερχόμενα, τὰ ἔργα τοῦ πνεύματος, τὰ ὁποῖα ἀπαριθμεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ του (ε' 22-23), εἶναι καρποὶ ὄχι μόνον τῆς βουλήσεως καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπιμελείας, ἀλλὰ καὶ τῆς συνεργείας τοῦ θεοῦ παράγοντος. Διότι «οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ» (Ρωμ. θ' 16). Καὶ πρῶτος καρπὸς τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ προκαθημένη, οὕτως εἰπεῖν, πασῶν τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν. Ἡ ἀγάπη θὰ μᾶς φέρῃ τὴν χαρὰν, τὴν εἰρήνην, τὴν μακροθυμίαν, τὴν χρηστότητα, τὴν ἀγαθωσύνην, τὴν πίστιν, τὴν πραότητα, τὴν ἐγκράτειαν καὶ πᾶν ὅ,τι τέλειον καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ.

Τοιοῦτον προβάλλει τὸ πρότυπον τοῦ σαρκικοῦ καὶ πνευματικοῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον λέγεται ἄνθρωπος. Καὶ διὰ τὴν εὐστάθειαν ἐνὸς τόσοῦ εὐγενοῦς καὶ πολυσυνθέτου ἔργου χρειάζονται σοφοὶ ἀρχιτέκτονες, οἱ ὁποῖοι νὰ θέσουν τὸν προσήκοντα θεμέλιον λίθον καὶ νὰ προσδώσουν εἰς τὴν ὅλην ὑπόστασιν τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός. Ἡ προσοχὴ τοῦ ἀρχιτέκτονος

θὰ εἶναι ἔτι μεγαλυτέρα προκειμένου νὰ οἰκοδομήσῃ μίαν χριστιανικὴν προσωπικότητα, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ σὰρξ ἐσταυρώθη μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐθανατώθη ἐν αὐτῇ πᾶσα ἐπιθυμία καὶ ἁμαρτωλὸς διάθεσις. Διὰ μίαν τοιαύτην οἰκοδομήν, βαπτισθεῖσαν ἐν Χριστῷ καὶ ἀνακαινισθεῖσαν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, τὸ κυριαρχοῦν ὕλικόν πρέπει νὰ εἶναι καθαρῶς πνευματικόν, ὥστε τὸ ἔργον τοῦ Πνεύματος νὰ εἶναι ἀνεπηρέαστον πάσης σαρκικῆς ἐπιρροῆς· «Εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχοῦμεν», λέγει ὁ θεῖος Παῦλος (Γαλ. ε' 25).

2. Ἡ κατὰ κόσμον σοφία ἀνίκανος νὰ δώσῃ σοφοὺς ἀρχιτέκτονας διὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου οἰκοδομήματος.

Ἀπευθύνομαι πρὸς πάντας τοὺς καλῆς πίστεως ἐρευνητὰς τῆς μέχρι τῶν ἡμερῶν μας συσσωρευθείσης ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ τοὺς παρακαλῶ νὰ μᾶς εἴπουν, ἂν ἡ σοφία αὕτη συνετέλεσεν εἰς τὴν καλῶς νοουμένην εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἐξύψωσιν τῆς ἠθικῆς στάθμης καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν ἐξαιρέσωμεν φιλοσοφικὰς τινὰς δοξασίας, ἐφ' ὧν ἡ πίστις πρὸς τὸν ἄγνωστον Θεὸν ἐπέχυσε φῶς, πάντα τὰ λοιπὰ προΐοντα τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως ἢ οὐδὲν προσέφεραν εἰς τὴν ἀληθινήν γνῶσιν, ἢ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἔτι μεγαλυτέραν συσκοτίσιν τῆς ἀληθείας καὶ ὠδήγησαν τὸν κόσμον εἰς πλήρη σύγχυσιν. Εἴμεθα μνήμονες τῆς ἐξαιρέτου συμβολῆς εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀρχαίων τινῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ὁποίων ὑπάρχουν σπέρματα ἀληθειῶν θαυμαστῆς λάμπσεως καὶ στιλπνότητος. Ἄλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ὅλων τούτων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ιδεῶν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ δὲν κατέστη δυνατόν νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἀνωτέρα ἐκεῖνη ἠθικὴ ἀτμόσφαιρα, ἣτις θὰ ἐξύψωνε τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ Δημιουργοῦ του καὶ θὰ ἐκῆρυττε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὅλης τῆς οἰκουμένης τὴν ἀγάπην, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀδελφότητα, ἐν πνεύματι μιᾶς ἀσυλλήπτου εἰς βάθος καὶ ἔκτασιν μετριοφροσύνης καὶ αὐταπαρνήσεως.

Ἡ ἀνθρωπότης ἀνέμενε τὸν Μεγάλον Ἀναμορφωτὴν της. Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐσάρωνε τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν καί, διὰ τοῦ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων, διὰ τοῦ λόγου ἰδιωτῶν τῇ γνώσει, διὰ θεωρουμένων μαρῶν καὶ ἀσθενῶν τῷ πνεύματι, διὰ ταπεινῶν καὶ ἐξουθενημένων, θὰ ἀνεκαίνιζε τὴν ἀνθρωπίνην κτίσιν καὶ

θά ἤνοιγεν ἐνώπιον τοῦ κόσμου νέους ὀρίζοντας. Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θά ἐδημιούργει τὸν κόσμον τῆς ἀγάπης καὶ θά ἐσφυρηλάτει τὰς ἀνθρωπίνας συνειδήσεις ἐπὶ τοῦ ἄκμονος μιᾶς νέας πίστεως, καθολικοῦ χαρακτῆρος, ἀληθοῦς καὶ ὑπερόχου καὶ θά ὠδήγει τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἐκ τῆς πτώσεως εἰς τὴν ἀνόρθωσιν, ἐκ τῆς σκιάς τοῦ Ἄδου εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία δὲν εἶναι «βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι Ἀγίῳ» (Ρωμ. ιδ' 17).

Καὶ ὁ σοφὸς Ἀρχιτέκτων, Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐπεσεκέφατο ἡμᾶς θεῖα χάριτι καὶ ὑπὸ τὸ φῶς κηρύγματος τοῦ Σταυροῦ ἐσκίρτησεν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ καὶ ἐπήρθη μέχρι οὐρανοῦ καὶ ἐθεώθη. Ὁ λόγος «ὁ τοῦ σταυροῦ» κατήσχυε τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν τοῦ κόσμου τούτου. Πρὸς κατανόησιν τοῦ κηρύγματός του δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας. Εἶναι ἀπλοῦν καὶ ἀπέριττον. Ἐχει δὲ δίκαιον ὁ θεοφόρος Ἀπόστολος ὅταν, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Κορινθίους, θέτει εἰς αὐτοὺς τὰ ἀμειλικτα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ἰσχύουν διὰ τοὺς σοφοὺς τοῦ αἰῶνος μας: «Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητῆς τοῦ αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;» (Α' Κορ. α' 20). Τὸ κήρυγμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ ἀναμορφώσῃ τὸν κόσμον, προκαλεῖ τὸν χλευασμὸν καὶ τὸν σκεπτικισμὸν τῶν σοφῶν Ἀθηναίων, οἱ ὁποῖοι ἐνδιεφέρθησαν ν' ἀκούσουν τὸν ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου λόγον τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Μὲ τὸν ἴδιον ἀνόητον χλευασμὸν γίνεται δεκτὸν καὶ σήμερον ὑπὸ τινῶν δοκησισόφων τῆς ἐποχῆς μας. Ἀλλά, ποῖος ἀσχολεῖται μὲ αὐτούς; Αὐτοὶ ἐξακολουθοῦν ν' ἀγνοοῦν ὅτι «τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ» (Α' Κορ. α' 25). Καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ ὁ Κύριος ἐμφανῆ τὴν δύναμιν τοῦ Εὐαγγελίου του ἀφ' ἑαυτῆς, ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, οὐδένα ἐκ τῶν δοκούντων καὶ νομιζομένων ὅτι εἶναι σοφοὶ ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὴν διάδοσιν τούτου, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπέλεξεν ἀπαιδεύτους ἄλιεῖς ἰχθύων, οἵτινες, μεταβληθέντες εἰς ἄλιεῖς ἀνθρώπων, «ἐμαθήτευσαν πάντα τὰ ἔθνη» εἰς τὴν νέαν θρησκείαν καὶ ἐθεμελίωσαν ἐπὶ ἀκλονήτων βάσεων τὴν θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ θεῖος Παῦλος, καίτοι κάτοχος τῆς θύραθεν σοφίας καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Νόμου, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀσθενῆ καὶ ἀνεπαρκῆ διὰ τὸ ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ θεωρεῖ ἀπαραίτητον νὰ διευκρινήσῃ πρὸς τοὺς Κορινθίους ὅτι τὸ κήρυγμά του, «ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ», δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόδειξιν πνεύματος καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως Θεοῦ, οὕτως ὥστε νὰ

μὴ νομισθῆ ὅτι καὶ τὸ οἰκοδόμημα τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησιῶν ἐστηρίζετο καὶ κατ' ἐλάχιστον εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ· «Καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ» (Α' Κορ. β' 4-5).

Πρέπει νὰ ὁμολογήσουν οἱ σοφοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου τοῦ καταργουμένου τὴν πλήρη ἀποτυχίαν των εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν δημιουργίαν προϋποθέσεων διὰ μίαν εὐτυχισμένην ἀνθρωπίνην κοινωνίαν. Ὅφείλουν ἀκόμη νὰ ὁμολογήσουν ὅτι ὑπῆρξαν οἱ χεῖριστοι ἐργάται εἰς τὸν τομέα τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Ἡ σκαπάνη τῆς σκέψεώς των, ἀντὶ νὰ ἐκριζώσῃ τὰς κακῶς κειμένας παραφυάδας τῶν παρασίτων, ἐπληξέ τὰς βάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου οἰκοδομήματος. Ὑπέσκαψε τὰ θεμέλια καὶ ἀντεστρατεύθη εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διότι ἡ σοφία των οὔσα σαρκικὴ καὶ δαιμονιώδης, πρὸς τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκὸς ἐστράφη καὶ εἰς αὐτὴν ὑπηρετήσεν ὡς πιστὴ θεραπευτὴς. Ἡμεῖς οἱ ὑπὸ Πνεύματος Χριστοῦ ἀγόμενοι καὶ πάντες οἱ εἰλικρινεῖς ἄνθρωποι δὲν τοὺς ἀναγνωρίζομεν ὡς σκαπανεῖς τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ὡς κακοὺς καὶ δολίους ἐργάτας καὶ ὑπονομευτὰς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὅφείλομεν βεβαίως φόρον τιμῆς εἰς πάντας ἐκείνους, οἵτινες τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενοι ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ των διακονίᾳ συνέβαλον διὰ τῆς ἐπιστήμης των, ἐν πνεύματι μετριοφροσύνης, εἰς τὴν ἀμβλυνσιν τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας, εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἀσθενειῶν καὶ εἰς τὴν ἐδραΐωσιν τῆς εἰρήνης εἰς τὸν κόσμον.

3. Ὁ Χριστὸς ἀκρογωνιαῖος λίθος τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου.

Γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι οἱ κατὰ κόσμον σοφοί, ἀπεγύμνωσαν τὸν ἄνθρωπον παντὸς ἀνωτέρου ἰδανικοῦ καί, διὰ τῆς περιφρονήσεως τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, ὠδήγησαν τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν εἰς πλήρη χρεωκοπίαν. Καὶ ἰδοὺ δρέπομεν τοὺς καρπούς τῆς τοιαύτης σοφίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θυμάτων εἶναι ἄπειρος καὶ ἀνεξακρίβωτος, διότι δὲν ὑπάρχουν στατιστικὰ δεδομένα. Ὁμοιάζουν μὲ τὰ θύματα τῶν τροχαίων δυστυχημάτων, τὰ ὅποια καθημερινῶς πληθύνονται, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ σχετικὴ εἰδησεογραφία τοῦ τύπου. Εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις τὰ θύματα παρουσιάζουν τὴν ἐξῆς παραλληλίαν. Καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ ὑφίστανται

ἐκ τοῦ ἀτυχήματος εἴτε ἀκρωτηριασμὸν εἴτε τὸν θάνατον. Ἡ διαφορὰ ἐγκείται εἰς τοῦτο. Ὅτι τὰ ἐκ τῶν τροχαίων ἀτυχημάτων θύματα εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστοῦν εἴτε μερικώτερα τραύματα, εἴτε καὶ τὸν βίαιον θάνατον. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὸ σωματικὸν μέρος καὶ εἶναι ἐμφανῆ. Εἰς τὰ ἀναρίθμητα ὅμως θύματα τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος μας τὰ τραύματα καταφέρονται κατὰ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν προκαλοῦν τὸν αἰώνιον θάνατον, ἀλλ' εἶναι ἀφανῆ. Δὲν ὑπάρχουν ἐξωτερικοὶ ἐπίδησοι, οἱ ὅποιοι νὰ ἀνησυχοῦν τὸ περιβάλλον, οὔτε πρόδηλος ἀνάγκη ὀδυνηρῶν χειρουργικῶν ἐπεμβάσεων καὶ μεταγγίσεων αἵματος. Ἡ αἱμορραγία εἶναι ἐσωτερικὴ καὶ αἱ ἐξελκώσεις δὲν προκαλοῦν πόνον. Δὲν ἐκδίδονται ἀνακοινωθέντα ὡς συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἀτυχημάτων τῆς τροχαίας κινήσεως, οὐδὲ ὑπάρχει Ὁργανισμὸς Προλήψεως τῶν Ἀτυχημάτων ἐκ τῆς σοφίας τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου, οὐδὲ τιμωροῦνται οἱ ὑπεύθυνοι, οὔτε καὶ ἀναζητεῖται εὐθύνη. Οὐδεὶς ὑψώνει τὴν φωνήν, ἐξαιρέσει τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὴν προστασίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ ἰοῦ τῆς σοφίας ταύτης, ὁ ὅποιος δηλητηριάζει ὀλόκληρον τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμὸν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς γῆς. Καὶ ὅμως τοὺς σοφοὺς αὐτοὺς τοὺς χειροκοροτοῦμεν ὀμιλοῦντας, τοὺς ἐγκωμιάζομεν μὲ εὐμενεῖς κριτικὰς διὰ τὴν σοφίαν τῶν συγγραμμάτων των καὶ τοὺς ἐνισχύομεν εἰς τὸ καταστροφικὸν ἔργον των, προωθοῦντες αὐτοὺς καὶ μέχρι τῶν Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Καθιδρυμάτων, ἀπ' ὅπου ἀσύδοτοι καὶ ἀνεξέλεγκτοι διακηρύσσουν τὰς ἀλλοπροσάλλους δοξασίας των. Ἐὰν ἔζη ὁ Αἴσωπος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, θὰ ἐπανελάμβανε τοὺς σοφοὺς λόγους του, οἱ ὅποιοι ἀποκτοῦν χαρακτηριστικὴν ἐπικαιρότητα σήμερον. «Τῶν οἰκιῶν ὑμῶν ἐμπιπραμένων, ὑμεῖς ἄδετε». Καὶ πράγματι ἄδομεν. Καὶ χορεύομεν, ἐνῶ ἐμπροσθὲν μας χαίνει ἡ ἄβυσσος.

Μόνον ἡ λαμπρὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλία δύναται νὰ μᾶς σώσῃ καὶ τὴν ὑστάτην ταύτην στιγμὴν ἀπὸ τὸν ὄλεθρον. Εἶδομεν καὶ καθ' ἐκάστην διαπιστώνομεν ποῦ μᾶς ὀδηγεῖ ἡ κατὰ κόσμον σοφία, ἡ ἀχαλίνωτος φαντασία καὶ ἡ ἐγκληματικὴ τακτικὴ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι «φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν» (Ρωμ. α' 22) διότι ἠγγόνησαν τὸν Θεόν, ὡς πηγὴν ἐμπνεύσεως, ἀληθοῦς σοφίας καὶ ζωῆς. Ἀπεδοκίμασαν, ὡς καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ Ἰσραὴλ, τὸν λίθον τὸν ἔντιμον, τὸν ἀκρογωνιαίον, ὅστις ἐτέθη εἰς κεφαλὴν γωνίας καὶ ἐδημιούργησε διὰ τοῦ κηρύγματός Του καὶ τοῦ σωτηριώδους ἔργου Του καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ τὴν καινὴν κτίσιν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς ἡγέτας τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Χριστὸς ὑπῆρξε λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου. Δι' ἡμᾶς ὅμως τοὺς εἰς Χριστὸν βαπτισθέντας τὸ Εὐαγγέλιόν Του εἶναι δύναμις Θεοῦ καὶ Θεοῦ σοφία. Ὁ θεῖος Παῦ-

λος ὀνομάζει ἑαυτὸν σοφὸν ἀρχιτέκτονα, ἀποδίδων τὴν σοφίαν του ταύτην εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, διότι ἴδρυσεν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου χρησιμοποιοῦσας ὡς μοναδικὸν θεμέλιον λίθον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὁ λίθος οὗτος θεωρεῖται ἀδόκιμος καὶ ἀπὸ πολλοὺς συγχρόνους σοφιστάς. Ἐν τοσοῦτῳ ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ εἰς Χριστὸν βαπτισθέντες συμμεριζόμεθα ἀπολύτως τὴν ἔνθεον πίστιν τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, καθ' ἣν «θεμέλιον ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός» (Α' Κορ. γ' 11). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γνωρίζων ὅτι οἱ Κορίνθιοι ἔτρεφον μεγάλην ἐκτίμησιν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, σπεύδει νὰ ὑπομνήσῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ ἀνθρώπος δὲν ἀποτελεῖ τυχαῖον εἶδος δημιουργήματος ἐντὸς τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἡ κορωνὴ τῆς δημιουργίας, τοῦ «Θεοῦ συνεργός, Θεοῦ γεώργιον, Θεοῦ οἰκοδομῆ» καὶ ὅτι ἀκόμη εἶναι «ναὸς Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν αὐτῷ» (Πρβλ. Α' Κορ. γ' 9 καὶ 16). Ἡ προσοχὴ καὶ πίστις εἰς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου συνεπάγεται ἄρνησιν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος «γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι» (Α' Κορ. γ' 20). Πλανῶνται ὅσοι πιστεύουν ὅτι διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι δυνατὸν ν' ἀναζητηθῇ ἄλλος θεμέλιος λίθος, πλὴν τοῦ Χριστοῦ. Ἡμεῖς οἱ πεποιθότες εἰς τὸ ἅγιον ὄνομα Αὐτοῦ καλούμεθα νὰ πράξωμεν τὸ καθῆκον μας, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου Πέτρου· «ὡμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασιλείον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς» (Α' Πέτρ. β' 9).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «**ΕΚΚΛΗΣΙΑ**», «**ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ**» καὶ «**ΘΕΟΛΟΓΙΑ**» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ*

Τὸ θέμα τῆς συνελεύσεώς μας ἀναφέρει ὅτι πρέπει νὰ συζητήσωμεν διὰ τὰ μέσα καὶ τὰς προϋποθέσεις πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς ἐνοριακῆς πνευματικῆς ἐργασίας. Προϋποτίθεται δηλαδὴ ἡ ὑπαρξίς ἐνὸς συγκεκριμένου προγράμματος, τὸ ὁποῖον δὲν τίθεται ὑπὸ συζήτησιν κατὰ τὴν συνέλευσιν αὐτήν.

Ἐὰν θελήσωμεν νὰ κάνωμεν μίαν αὐτοκριτικήν, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν κατωρθώσαμε ἀκόμη νὰ καταστρώσωμεν ἐν συστηματικὸν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον νὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν καὶ νὰ καλύπτῃ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πρέπει νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸ θέμα καὶ νὰ ἀναφερθῶμεν καὶ εἰς τὰ μέσα καὶ τὰς προϋποθέσεις διὰ τὸν καταρτισμὸν ἐνὸς τοιούτου προγράμματος.

2. Θεία λατρεία.

Τὸ κύριον βᾶρος πρέπει νὰ τεθῆ εἰς τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν συνείσθησιν, ὅτι δὲν «παρευρίσκειται» ἀπλῶς, ἀλλὰ συμμετέχει εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων τῆς λατρευτικῆς ζωῆς τῆς ἐνορίας μας. Πρὸς τοῦτο θὰ βοηθήσῃ πολὺ ἡ βαθμιαία εἰσαγωγὴ τῆς συμπαλμωδίας. Διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς συμπαλμωδίας δίδομεν εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν θέσιν, ἣ ὅποια ἀνήκει εἰς αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ λατρευτικοῦ χώρου. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τὴν ἐνορίαν μας τελοῦνται δύο θεῖαι λειτουργίαι, τότε πρέπει νὰ συμφωνήσωμεν, ὅτι εἶναι εὐκολωτέρα ἡ βαθμιαία εἰσαγωγὴ τῆς συμπαλμωδίας. Τὸ θέμα τῆς προετοιμασίας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς διευθύνσεως τῆς συμπαλμωδίας πρέπει νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὸν ἐκάστοτε διάκονον τοῦ Ναοῦ ἢ εἰς ἓνα λαϊκὸν μου-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 743 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 24 τεύχους.

σικοδιδάσκαλον. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν τὸ πρόσωπον αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι πλήρους ἀπασχολήσεως καὶ νὰ ἀναλάβῃ, κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τῶν σχολείων τῆς περιφερείας, καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων εἰς τὰ πλαίσια τοῦ μαθήματος τῆς ᾠδικῆς. Ἐκ μέρους τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς περιφερείας μας διεπίστωσα ὅτι ὑπάρχει ἔντονον τὸ ἐνδιαφέρον διὰ μίαν τοιαύτην συνεργασίαν.

Κατὰ τὴν παροῦσαν συνέλευσιν δὲν δύναμαι νὰ ἐπεκταθῶ εἰς ὀρισμένα σημεῖα τῆς θείας λατρείας, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προσέξωμεν ἰδιαίτερος, προκειμένου νὰ ἐπαναφέρωμεν τὴν γνησίαν λατρευτικὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Ἐκκλησίας μας, σημεῖα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸν τρόπον τῆς τελέσεως τῶν ἱερῶν μυστηρίων, τῶν μνημοσύνων, τῶν τρισαγίων καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀκολουθιῶν, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἐν πολλοῖς μεταβληθῆ εἰς πράξεις θρησκευτικότητος χαρακτῆρος ἰδιωτικοῦ καὶ συνεπῶς ἀπώλεσαν εἰς τὴν συνείδησίν μας τὸν ἐκκλησιολογικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα καὶ δὲν γίνονται αἰσθητὰ ὑπὸ τῶν πιστῶν ὡς γεγονότα καὶ πράξεις τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας.

3. Ἐσωτερικὴ Ἱεραποστολή.

Κήρυγμα γίνεται ὡς γνωστὸν εἰς τὴν ἐνορίαν μας κατὰ τὰς Κυριακάς καὶ εἰς τὰ πλαίσια τῆς θείας Λειτουργίας. Ἐκτὸς τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ γίνεται ὑπὸ ἱεροκλήρων τῆς ἀδελφότητος τοῦ «Σωτῆρος» καὶ ἀπογευματινὸν κήρυγμα εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ΓΕΧΑ. Πληροφοροῦμαι, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ τὰ κηρύγματα τῆς ἐν λόγῳ αἰθούσης θὰ γίνωνται ἀνά τρεῖς ἐβδομάδας.

Προτείνεται, ὅπως τὰ ἀπογευματινὰ κηρύγματα κατὰ τὰς Κυριακάς ἐνισχυθοῦν, οὕτως ὥστε ἡ προσέλευσις τῶν πιστῶν νὰ εἶναι μεγαλυτέρα. Διὰ τῆς ὑπάρξεως μιᾶς τοιαύτης αἰθούσης εἰς τὸν ἐνοριακὸν χῶρον δίδεται ἡ εὐκαιρία, ὅπως, διὰ τῆς συμπληρώσεως τῶν Κυριακῶν ἐκείνων, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γίνεται κήρυγμα εἰς τὴν αἴθουσαν αὐτὴν ἀπὸ μέρους ὁμιλητῶν τῆς ἀδελφότητος τοῦ «Σωτῆρος», καθιερωθῆ ἀπογευματινὸν κήρυγμα καθ' ὅλας τὰς Κυριακάς. Καθ' ὅσον ἐκ προσωπικῆς συνομιλίας μετὰ τοῦ προϊσταμένου τῆς ἀδελφότητος, πατρὸς Γεωργίου Δημοπούλου, δύναμαι νὰ συμπεράνω, ἀπὸ μέρους τῆς ἀδελφότητος δὲν ὑφίσταται δυσκολία. Προκειμένου ὅμως νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἐν λόγῳ αἴθουσαν, πρέπει νὰ ζητηθῆ προηγουμένως ἡ ἐγκρισίς τοῦ κεντρικοῦ συμβουλίου τῆς ΓΕΧΑ, τῆς ὁποίας ἰδιοκτησίαν ἀποτελεῖ

ἡ ἐν λόγῳ αἰθουσα. Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε συνεργασίας μου μετὰ τῆς ΓΕΧΑ, δύναμαι νὰ βεβαιώσω τὴν παροῦσαν συνέλευσιν, ὅτι ἀπεκόμεσα λίαν ἀγαθὰς ἐντυπώσεις. Ἡ δὲ αἰθουσα παρεχωρήθη εἰς τὴν ἐνορίαν ὡς ἄκως τοῦτο ἐζητήθη. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἀναφέρω, ὅτι τὸ ἴδιον πνεῦμα συνεργασίας καὶ ἀγάπης διὰ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς ἐνορίας διέπει καὶ τοὺς τοπικοὺς συνεργάτας τῆς ἀδελφότητος θεολόγων «ἡ Ζωή».

Ἐπίσης, μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς ἀναφέρω εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, χάριν τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τῆς συνεργασίας, τὸ ὅποιον διέπει τὴν ἀδελφότητα τοῦ «Σωτήρος» καὶ τὴν ὀργανῶσιν τῆς ΓΕΧΑ, τὰ κηρύγματα τὰ ὁποῖα ἐγίνοντο ἄλλοτε εἰς τὴν αἰθουσαν, ἐπραγματοποιήθησαν κατὰ τὸ λῆγον ἔτος εἰς τὸν ἱερὸν Ναόν, εἰς τὰ πλαίσια τοῦ κατασκευαστικοῦ ἔσπερινοῦ. Προτείνεται, ὅπως γίνῃ ἡ ἀπαραίτητος συνεννόησις μετὰ τῶν παραγόντων τῆς ΓΕΧΑ καὶ ἐκφράζω τὴν εὐχὴν, ὅπως τὰ κηρύγματα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς πραγματοποιηθοῦν καὶ πάλιν εἰς τὰ πλαίσια τῆς θείας λατρείας, δηλαδὴ εἰς τὸν ἱερὸν Ναόν. Προτείνεται ἀκόμη, ὅπως δημιουργηθῇ εἰδικὴ ἐνοριακὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὰ θέματα ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς τῆς ἐνορίας. Ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς δύναται νὰ εἶναι μετὰξὺ ἄλλων καὶ ἡ ὀργανῶσις ἀπογευματινῶν κηρυγμάτων καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς, ὅπως ἀγιογραφικῶν κύκλων, ὁμάδων διαφωτίσεως τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν πλανηθέντων ἀδελφῶν μας, προσκυνηματικαὶ ἐκδρομαί, ἰδιαίτεροι λατρευτικαὶ ἐκδηλώσεις κ.ἄ.

Τὴν εἰδικὴν αὐτὴν ἐνοριακὴν ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία θὰ καταστρώσῃ ἐν πρόγραμμα ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς καὶ θὰ φροντίσῃ διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν προϋποθέσεων πρὸς ἐπιτυχεῖν ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, προτείνεται, ὅπως ἀποτελέσουν μέλη τῆς ἐνοριακῆς συνελύσεως καὶ ἕτερα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα διαθέτουν σχετικὴν πείραν, διευθύνουν ἀγιογραφικοὺς κύκλους ἢ ἐργάζονται εἰς διαφόρους ἱεραποστολικοὺς τομεῖς, εἰς τὰ πλαίσια τῶν χριστιανικῶν ὀργανώσεων, αἱ ὁποῖοι δροῦν εἰς τὴν ἐνορίαν μας. Σκοπὸς μας πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀξιοποίησις, ἐνίσχυσις καὶ συντονισμὸς κάθε προσπάθειας εἰς τὴν ἐνορίαν μας, ἐπ' ἀγαθῷ ὀλοκλήρου τῆς ἐνορίας. Ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀντιπροσωπευτικὴ. Ἡ συνεργασία καὶ ἡ οὐσιαστικὴ συμβολὴ τῶν διαφόρων κύκλων, οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐνορίαν, δεόν ὅπως θεωρηθῇ ὡς τι τὸ αὐτόνητον, δεδομένου ὅτι καὶ οἱ κύκλοι αὐτοὶ δροῦν ἐντὸς τοῦ πνεύ-

ματος τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ σκοπὸν ἔχουν νὰ ὀδηγήσουν τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν ἐνορίαν.

Εἶναι κύκλοι ἐκκλησιαστικοὶ καὶ, ἐπομένως, κύριος σκοπὸς τῶν εἶναι ἡ ἐκκλησιαστικοποίησις τῶν μελῶν τῶν, ἡ ἔνωσις αὐτῶν μετὰ τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, με ἀποτέλεσμα τὰ μέλη τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν κύκλων νὰ καταστοῦν περισσότερον συνειδητά, περισσότερον ὑπεύθυνα μέλη τῆς ἐνορίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν. Ἡ παρουσία δὲ εἰς τὴν συνέλευσιν αὐτὴν ἡγετικῶν στελεχῶν τῶν ἐν λόγῳ ὀργανώσεων ἀποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν.

Ἐκτὸς τῶν κηρυγμάτων καὶ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τρόπους ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν μελῶν ἐκείνων τῆς ἐνορίας μας, τὰ ὅποια δὲν ἐκκλησιάζονται, οὔτε ἔρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν τινὰ μετὰ τῆς ἐνορίας.

Προτείνεται, ὅπως εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Ναοῦ ἐγγραφῆ ἰδιαίτερον κονδύλιον διὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ τὴν ἀποστολὴν εἰς ὅλας τὰς οἰκογενείας τῆς ἐνορίας μας ἐνὸς μηνιαίου δισελίδου ἢ τετρασελίδου ἐντύπου μετὰ σκοπὸν τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς ἐνορίας καὶ τὴν τελικὴν σύνδεσιν αὐτῶν μετ' αὐτῆς. Τὸ ἐντυπον αὐτὸ δύναται νὰ φέρῃ τὴν μορφήν ἐνὸς «Γράμματος πρὸς τὸν ἐνορίτην». Τὴν διεκπαιρέωσιν δὲ αὐτοῦ δύναται νὰ ἀναλάβῃ ἡ ὡς ἄνω ἐπιτροπὴ ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς τῆς ἐνορίας.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω δύναται νὰ πραγματοποιηθοῦν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Κατὰ τὸ μεθεπόμενον ἔτος δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν εἰς περαιτέρω ὀργάνωσιν τῆς ζωῆς καὶ τῶν δραστηριοτήτων τῆς ἐνορίας μας, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὸν γάμον καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὴν ποιμαντικὴν τῶν γερόντων κ. ἄ. Ἡ ἐνορία δύναται νὰ γίνῃ ἐν ἀπέραντον πεδίῳ ποιμαντικῶν δραστηριοτήτων καὶ νὰ δώσῃ οὕτω τὴν εὐκαιρίαν συμμετοχῆς εἰς ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ μέλη της. Ἀρκεῖ ἡμεῖς νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἐνορία δὲν εἶναι μία ὀργανωσις, ἀλλὰ τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς ἐκ τούτου πρωταρχικὸς σκοπὸς αὐτῆς εἶναι νὰ καταστήσῃ τὰ μέλη της μέλη συνειδητά τῆς Ἐκκλησίας, μέλη ὑπεύθυνα, μέλη ζῶντα.

(Συνεχίζεται)

Αἶδεσ. Δρ. Α. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

XII

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ

Ἀπὸ ὅλα ὅσα μέχρι τώρα περὶ Μοναχισμοῦ ἀναφέραμε θὰ ἀντελήφθῃς θαρρῶ, ἀγαπητὲ ἀναγνώστα, πὼς ἔχεις μπροστά σου ἓνα θεσμὸ ἱερό, ἐξαγιασμένο ἀπὸ τὶς προσευχὲς καὶ τὰ μυστικὰ δάκρυα τόσων ἁγίων ὑπάρξεων. Θεσμὸ μὲ ἱστορία τρισένδοξη μέσα στὴν Ἐκκλησία, μὲ παράδοσι πολὺτιμη, μὲ τίμια διακονία τῆς ἀρετῆς, τῆς θεολογίας καὶ τῆς κοινωνικότητος. Καὶ νὰ! Τώρα στέκεσαι καὶ σὺ μπροστά στὸ παμπάλαιο αὐτὸ κτίσμα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ Θεὸ καὶ σκέπτεσαι.. Κάτι. νοιώθεις νὰ σὲ τραβᾷ ἀπὸ τὴν αἴγλη τοῦ θεσμοῦ. Κάποια ἀπόμακρη ἀκούεις φωνὴ στὰ βάθη τοῦ εἶναι σου. Ἄλλὰ διστάζεις, τὸ ξέρω, νὰ πάρῃς ἀπόφασι. Βλέπεις ἴσως μεγάλο τὸ βάρος καὶ τοὺς ὄμους σου μικροὺς καὶ ἀσθενικοὺς. Ἀναλογίζεσαι τί ἐκεῖνοι, οἱ μεγάλοι, προσέφεραν στὴν Ἐκκλησία καὶ στὸ λαὸ τῆς, καὶ τί σὺ μπορεῖς σήμερον νὰ προσφέρῃς σὰν συνέχεια μιᾶς λαμπρᾶς παραδόσεως. Φέρνεις στὴ μνήμη σου τὴν ἀκατάβλητη θέλησί των, τὸν τρόπον τῆς ιδιόμορφης ζωῆς πού ἐκεῖνοι ἐζήσαν καὶ νοιώθεις ἓνα πηγαῖο ἐνθουσιασμὸ στὴ καρδιά σου, πού σκιάζεται ὁμως στιγμὲς-στιγμὲς ἀπὸ κάποιους δισταγμοὺς. Τὸ καλοσκέπτεσαι: ἄραγε, λές, ἐγὼ θὰ συνεχίσω αὐτὴν τὴν ἱστορία; Εἶναι γιὰ μένα μιὰ τέτοια τιμὴ;

Κατανοῶ τὶς δυσκολίες καὶ τοὺς δισταγμοὺς σου, φίλε μου. Μέχρις ἐνὸς σημείου καὶ δικαιολογημένοι εἶναι καὶ φυσικοί. Εἶναι πράγματι μεγάλο τὸ βάρος καὶ ἡ εὐθύνη πολλή. Ὅμως ὅταν μέσα σου συντρέχουν ὀρισμένες προϋποθέσεις βασικὲς γιὰ ἓνα τέτοιο ξεκίνημα, τότε ἡ παράτασι τῶν δισταγμῶν εἶναι ἀνώφελη καὶ βλαπτική. Νὰ γιατί στὸ κεφάλαιο τοῦτο θέλω νὰ σοῦ ὑπογραμμίσω μερικὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς βασικὲς προϋποθέσεις πού πρέπει νὰ διαθέτῃς γιὰ νὰ κάμῃς τὸ μεγάλο τὸ βῆμα. Αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις δὲν σοῦ εἶναι φυσικὰ ἀγνωστες καὶ πρωτόγνωρες. Τὶς ἔχεις καὶ σὺ πολλὰς φορές σκεφθῆ. Τώρα ἀπλῶς θὰ σοῦ τὶς ὑπενθυμίσω, θὰ τὶς ἀναφέρω πάλι σὰν αὖρα λεπτή πού θὰ σοῦ διαλύσῃ, πιστεῶ, τὴν ἀραιὴ ὁμίχλη τοῦ δισταγμοῦ σου... Ἐπειτα ἡ συχνὴ ἀναμέτρησις τῶν δυνάμεών μας δὲν βλάπτει. Βοηθεῖ στὴν ἀπόκτησι αὐτογνωσίας, πού εἶναι τόσο ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὑπεύθυνη πνευματικὴ μας πορεία.

“Όπως αντιλαμβάνεσαι ή ζωή του μοναχου έχει δυσκολίες. Και τί δέν έχει δυσκολίες; Θα χωρισθής από τον κόσμο, θ’ άρνηθής τις άνέσεις του πατρικού σου σπιτιου, θ’ αφήσης πίσω τά έγκόσνια σχέδιά σου. Θα βαδίσης τον άνηφορικό δρόμο τής έν Χριστώ άφιερώσεως. Θα σου λείψη ή παρηγορία των ανθρώπων. Τότε θα πρέπει νά επιδιώξης τήν παρηγορία του Θεου. Αυτόν θα κάμης άχώριστο φίλο σου, σύντροφο ισόβιο τής ψυχής σου. “Επειτα θα νοιώσης δυσκολίες κι’ από τὸ περιβάλλον στο όποιο θα βρεθής. Θα άργήσης ίσως νά τὸ συνηθίσης, νά συμφιλιωθής μαζί του. Θα σέ πολεμήση σκληρά ό σατανᾶς πού αντιστρατεύεται τις σωτήριες αποφάσεις. Θα νοιώσης κι’ άπ’ τον ίδιο τον έαυτό σου προσκόμματα. «Έξ οικείων τά βέλη». Γι’ αυτό, τὸ πρώτο πού χρειάζεται είναι ή τὸ λ μ η. Ἡ μεγάλη τόλμη. Ἡ απόφασί σου νά ένταχθής σέ μιὰ μοναστική Ἁδελφότητα και νά ζήσης τον άγνό παρθενικό βίο είναι ένα ἄλμα φοβερό. Ἄπ’ τή γή θα πᾶς στον οὐρανό. Θα ζήσης μιὰ ζωή άγγελική, τήν «οὐράνιον πολιτείαν». Θα μιμησαι τους άρχαγγέλους, θα γίνης πραγματικός οὐρανοπολίτης. Σου είναι για τούτο άπαραίτητη ή τόλμη για νά ξεκινήσης. Ἄν δέν διαθέτης τόλμη μοιάζεις μ’ εκείνον πού προσπαθεῖ νά πηδήση ένα χαντάκι χωρίς νά έχη πάρει προηγουμένως «φόρα». Είναι καταδικασμένος νά πέση κάτω, νά τσακισθής.

Μαζί με τήν τόλμη σου χρειάζεται σαν άπαραίτητο συμπλήρωμα ό έν θ ο υ σ ι α σ μ ο ς πού θα πρέπει νά διαθέτης. Σε παρόμοιες περιπτώσεις ό ένθουσιασμός είναι τά πτερά πού επιτρέπουν τήν ακίνδυνο πτήσι. Φέρε στο νοῦ σου τή ζωή πού καλείσαι νά ζήσης. Ἄναπόλησε τις μεγάλες, πελώριες μορφές πού στ’ άχνάρια των θα βαδίσης. Σκέψου πώς θα γίνης άγαπητός του Θεου. Και άμέσως θα αισθανθής μέσα σου μιάν άνέκφραστη άγαλλίαση, μιάν ύπερηφάνεια θα έλεγα, για τήν απόφασί σου. Τέτοιες σκέψεις είναι άνάγκη νά έρχονται συχνά στο μυαλό σου. Αυτές θα δημιουργήσουν μέσα σου μιάν ωραίαν άτμόσφαιρα, ένα άγιο κλίμα γύρω σου, πού θα σου ριπίζη τον πόθο και πού θα σέ ώθη νά τολμήσης τὸ μεγάλο βήμα. Σε κάθε μεγάλη άρχή ό ένθουσιασμός παίξει τον σημαντικώτερο ρόλο. Μά και στα πνευματικά ζητήματα ό ρόλος αυτός είναι τρισμέγιστος. Θα μπορούσαμε νά ποῦμε πώς ό Κύριος δίδει τον ένθουσιασμό αυτό στα πρώτα βήματα για νά τά σταθεροποιήση, για νά καταστήση έμφανή τήν παρουσία Του, για νά δώση ώθηση στην πραγματοποίησι τής άγίας αποφάσεως.

“Επειτα χρειάζεται νά διαθέτης θ έ λ η σ ι σ τ α θ ε ρ ή. Δέν είναι μικρό οὔτε λίγο αυτό πού θέλεις νά πραγματώσης. Θα

πρέπει πρὶν ἀποφασίσης, νὰ τὸ σκεφθῆς πολὺ. Κι' ὅταν τὸ σκεφθῆς πολὺ καὶ τὸ ἀποφασίσης, πρόσεξε μὴ ἀλλάξης. Ἡ ἀπόφασίς σου πρέπει νὰ εἶναι ἀμετάκλητη γιατί εἶναι ἱερή. Συνδέεται μὲ κάποια ὑπόσχεσί σου, ἀνεπίσημη ἐπὶ τοῦ παρόντος, γιὰ τὴν ἰσόβια ἀφιέρωσί σου στὸ δρόμο τῆς μοναχικῆς πολιτείας. Χρειαίζεσαι λοιπὸν θέλησι ἀτσαλένια. Θὰ πέσουν ἐπάνω σου πολλοὶ γιὰ νὰ σὲ μεταπείσουν. Θὰ σοῦ ἀναφέρουν λόγια προκαταλήψεως. Θὰ σοῦ παραστήσουν ἀνώφελο τὸ βῆμα σου αὐτό. Θὰ ἐκφράσουν τὸ θερμὸ των γιὰ σὲ ἐνδιαφέρον. Θὰ σοῦ παραστήσουν σὰν τρέλλα αὐτὸ ποὺ προτίθεται νὰ κάμῃς. Σὺ τί θὰ ἀντιτάξης τότε; Τὴν δυνατὴ σου θέλησι γιὰ ἀμετάκλητη καὶ ἀνεπίστροφη πορεία πρὸς τὰ ἐμπρός. Σὺ, προστὰ στὸ ἔργο ποὺ ἐδιάλεξες, θὰ πρέπει νὰ κλείσης τ' αὐτιά σου στὰ φθηνὰ λόγια τῶν ἄλλων. Δὲν γνωρίζουν αὐτοὶ τὴν ἀξία τῆς ζωῆς ποὺ σοῦ ταιριάζει. Δὲν ἔχουν φωτισθῆ ὅπως σὺ πάνω στὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Τὰ μάτια των μωπάζουν στὰ πνευματικά. Καὶ δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ καταλάβουν σὲ ὅλη της τὴν ἔκτασι τῆ βιοτῆ τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ.

Κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὶς ἀντίχριστες ἀπόψεις, θὰ σὲ πολεμήσῃ καὶ ὁ διάβολος. Αὐτὸς εἶναι πανοῦργος, πραγματικὸς «ἀνθρωποκτόνος». Δὲν τὸν συμφέρει οὔτε νὰ ἀρῆς τὴν ἅγια ἀπόφασί, οὔτε πολὺ περισσότερο νὰ τὴν ἐφαρμόσης. Γι' αὐτὸ, ἤδη ἀπὸ τώρα ἀπὸ τὰ πρῶτα δειλὰ βήματα θὰ σὲ πολεμήσῃ μὲ λύσσα, θὰ σοῦ ἐμφανίσῃ τὴν μοναχικὴ ζωὴ περισσότερο δύσκολη ἀπὸ ὅ,τι εἶναι. Θὰ σοῦ φέρῃ στὴ μνήμη σου ἄλλα καθήκοντα, ποὺ σὰν ἄνθρωπος ἔχεις μέσα στὴν κοινωνία καὶ ποὺ τὰ ἐγκαταλείπεις γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὴν ἰσχυρὴ σου ὁμως θέλησι, καὶ τώρα καὶ πάντοτε, δὲν θὰ ὑποχωρῆς στὶς δυσκολίες. Ἔχε πάντα ὑπ' ὄψει σου πὼς ἡ θέλησι ἢ δυνατὴ κι' ἀκλόνητη θὰ σοῦ χρειασθῆ σ' ὅλη τὴ μετέπειτα ζωὴ σου. Γιατί χωρὶς αὐτὴ δὲν θὰ τὰ βγάλῃς πέρα, δὲν θὰ πετύχῃς σὰν μοναχός, δὲν θὰ ζήσης τὴν ἀνώτερη ζωὴ, δὲν θὰ μεταλάβῃς τῆς θεσπεσίας γλυκύτητος τοῦ οὐρανοῦ. Θὰ μείνῃς χωρὶς πτερά, χωρὶς πτήσεις. Καὶ θὰ εἶναι τότε κρῖμα καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ γιὰ τὴν πορεία σου. Γι' αὐτὸ δοκίμασε τὴ θέλησί σου, κι' ἂν τὴν βρῆς ἀσθενικὴ προσπάθησε νὰ τὴν ἰσχυροποιήσης, νὰ τὴν δυναμώσης μὲ κάθε μέσο. Δὲν ξέρω λ.χ. ἐὰν σοῦ ἔτυχε μερικὲς φορὲς νὰ διψᾷς κι' ὁμως νὰ μὴν ἤπιες. Ἡ νὰ λαχταρᾷς νὰ δῆς κάτι, κι' ὁμως νὰ μὴ τὸ εἶδες. Ἄν εἶχες τὴν δύναμι νὰ τιθασεύσης τὸν ἑαυτὸ σου καὶ νὰ ἐπιβληθῆς πάνω του, τότε αὐτὸ εἶναι καλὸ δεῖγμα γιὰ τὴ δύναμι τῆς θελήσεώς σου. Ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα μπορούμε πολλὰς φορὲς νὰ κρίνωμε τὸν ἑαυτὸ μας καὶ τὴ μικρὴ ἢ μεγάλη μας δύναμι.

Χωρίς θέλησι ισχυρή, είναι βέβαιη ἡ ἀποτυχία σου. Θὰ ἀρχίσης ἀλλὰ δὲν θὰ τελειώσης. Πολὺ γρήγορα θ' ἀπαγοητευθῆς, θὰ μαραζώσης, θὰ στενοχωρηθῆς, καὶ τὸ χειρότερο, θὰ μετανοιώσης. Πάρε ἀπὸ τώρα τὴν ἀπόφασιν πὼς ὁ δρόμος ποὺ ἐδιάλεξες δὲν εἶν' ἀνθρώσπαρτος. Ὑπολόγησε τὶς δυσκολίες, τὶς ἀντιξοότητες, τὶς περιστάσεις. Μέτρησε τὶς δυνάμεις σου καὶ τότε προχώρει.

Ἄλλὰ καὶ ἡ τόλμη καὶ ὁ ἐνθουσιασμός καὶ ἡ ισχυρὴ θέλησι προϋποθέτουν τὴν θερμὴν σου ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστόν, δηλαδὴ τὸν θεῖον ἔρωτα. Πρέπει νὰ νοιώθῃς πὼς ἡ ὑπαρξίς σου δὲν ἔχει κανένα ἄλλο σκοπὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀφιέρωσιν, τὸ ὀλοκληρωτικὸ δόσιμον στὸν Νυμφίον Χριστόν. Αὕτη ἡ προϋπόθεσι εἶναι βασικὴ. Χωρὶς αὕτη ὅλα φαίνονται ἄνοστα, ἀνούσια, χωρὶς νόημα. Αὐτὸ παθαίνουν οἱ κοσμικοί. Ὅταν ὅμως πυρπολῆσαι ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, τότε κανένα ἐμπόδιον δὲν θὰ στέκεται μπροστὰ στὸ δρόμον γιὰ τὴν ἀφιέρωσίν σου. Ὅλα θὰ τὰ θεωρῆς «σκύβαλα» προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃς τοῦ σκοποῦ σου. Προσῆλωσε λοιπὸν τὰ βλέμματά σου στὸν Κύριον καὶ μὴ τ' ἀποσύρῃς ποτὲ γιὰ ὅλη σου τὴ ζωὴ. Ἀγαπήσέ Τον μὲ πάθος. Χωρὶς συμβατικότητες ἀνάπνεε ἐν τῷ Χριστῷ. Κάμε Τον μόνιμον σύντροφόν σου. Τότε τίποτε δὲν θὰ σταθῆ ἱκανὸ νὰ σὲ ἐμποδίσῃ. Ὅλα ἐδῶ τὰ ἐγκόσμια πράγματα θὰ σοῦ παρουσιασθοῦν ὅπως στὴν πραγματικότητα εἶναι μάταια, ἀνώφελα, παροδικά.

Ὅταν ἐπιτύχῃς τὴν ἐπιθυμίαν γιὰ τὴν ἀφιέρωσιν θὰ πρέπει νὰ φροντίσης γιὰ τὴν ἀπαγκίστρωσίν σου ἀπὸ ὅ,τι ἀσκεῖ πάνω σου κάποια ἔλξι ἢ ἐπιρροή. Γιὰ σὲ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο ἐκτὸς τοῦ Χριστοῦ. Διώξε λοιπὸν ἀπὸ πάνω σου κάθε ἄλλη προσκόλλησιν εἴτε σὲ πρόσωπα, εἴτε σὲ πράγματα. Τακτοποίησε τὰ ζητήματά σου μὲ τὴν οἰκογένειάν σου. Πάρε μιάν ἀπόφασιν γιὰ τοὺς γονεῖς σου, ἂν ἔχῃς. Ἄν δὲν ἐνεργήσῃς ἔτσι, τὰ ζητήματα αὐτὰ θὰ σὲ ἀπασχολοῦν, θὰ σὲ ταράσσουν καὶ θὰ σὲ δυσκολεύουν. Γιὰ ν' ἀκολουθήσῃς τὸν Χριστόν θὰ πρέπει νὰ ἀφήσῃς «τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς». Θὰ πρέπει σὰν τοὺς Μαθητάς νὰ ἐγκαταλείψῃς καὶ σὺ «καὶ πλοῖα καὶ δίκτυα». Καὶ νὰ ἀκολουθήσῃς τὸν Χριστόν μὲ πίστιν καὶ ἡρωϊσμόν. Δὲν θὰ πρέπει νὰ δουλεύῃς «δυσὶ κυρίοις». Γιὰ τοὺς μοναχοὺς ἔχουν σημασίαν καὶ οἱ λεπτομέρειες. Μὴ τίς ἀμελεῖς. Καὶ πρὸ πάντων μὴ λησμονεῖς πὼς ὁ διάβολος ὅλα τὰ χρησιμοποιεῖ καὶ ὅλα τὰ μετέρχεται γιὰ νὰ σὲ ρίψῃ κατὰ γῆς καὶ νὰ σὲ κἀνῃ νὰ ὑποχωρήσῃς.

Τὸ ζήτημα τῶν γονέων εἶναι πράγματι ἀκανθῶδες. Καὶ χρειάζεται μεγάλη ψυχικὴ δύναμι καὶ ἀντοχὴ γιὰ νὰ τὸ λύσῃ κανεὶς.

Και τὸ πρᾶγμα γίνεται ἀκόμη δυσκολώτερο ὅταν οἱ γονεῖς εἶναι πτωχοὶ καὶ περιμένουν βοήθεια ἀπὸ τὸ παιδί των. Τί πρέπει νὰ γίνῃ στὴν περίπτωσι αὐτή; Τὸ ἄριστο βέβαια εἶναι νὰ βρεθῇ μιὰ τακτοποίησι τῶν γονέων, ὥστε νὰ μὴ μείνουν ἀπροστάτευτοι στὸν κόσμον. Ἐλλωστε σήμερα μιὰ τέτοια περίπτωσι φαίνεται μᾶλλον σπανία. Εἴτε διότι θὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα παιδιά, εἴτε διότι οἱ γονεῖς θὰ ἔχουν μιὰ μικρὴ ἔστω περιουσία, σύνταξι ἢ γενικὰ ἓνα τρόπο γιὰ νὰ συντηρηθοῦν στὴ ζωὴ. Τὸ πρόβλημα ἔτσι λύνεται. Ἄλλὰ οἱ δυσκολίες δὲν εἶναι στὸ σημεῖο αὐτό. Οἱ δυσκολίες εἶναι περισσότερο συναισθηματικῆς. Δὲν μποροῦν οἱ γονεῖς νὰ «χωνέψουν» τὸ ὅτι θὰ χάσουν τὸ παιδί των, θὰ τοὺς λείψῃ ἀπὸ κοντὰ των. Κι' αὐτὴ ἡ δυσκολία ἔχει δημιουργήσῃ πολλὰς φορὰς δυσεπίλυτα ψυχικὰ προβλήματα στὰ παιδιά, στοὺς νέους ποὺ θέλουν νὰ μονάσουν. Σκέπτονται πῶς θὰ ἀφήσουν τοὺς γονεῖς, πῶς θὰ τοὺς ἐγκαταλείψουν. Ἄλλ' ὅταν ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς γονεῖς, ποὺ εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ ἀγιασμένη, ξεπερνᾷ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Κύριον, τότε δὲν ὑπάρχει θέσις γιὰ μεγάλας καὶ ἡρωϊκῆς ἀποφάσεις. Μὲ τὸ νὰ μονάσῃ κανεὶς δὲν σημαίνει ὅτι μισεῖ τοὺς γονεῖς του. Σημαίνει ὅτι ὑπεράνω κάθε ἄλλης ἀγάπης θέτει τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ μόνο αὐτὴ. Καὶ αὐτὸ θέλει καὶ αὐτὸ ἐδίδαξεν ὁ Κύριος. Δὲν εἶναι ἄξιός μου-εἶπε-ἐκεῖνος ποὺ τοὺς γονεῖς του, τοὺς ἀδελφούς του, τοὺς δικούς του τοὺς ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπὸ ἐμέ. Αὐτὴ εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου. Καὶ αὐτὴ ὀφείλομε νὰ ἀκολουθήσωμε. Κάθε ἄλλη λύσι περιέχει ἀνεπίτρεπτους συναισθηματισμοὺς καὶ ἀνώφελες πνευματικὰ λύσεις. Στὴν ἱστορία καὶ τὴν παράδοσι τοῦ ὀρθοδόξου Μοναχισμοῦ μας ἔχομε μεγάλα παραδείγματα ὁσίων ποὺ ἐπνιξαν μέσα των τὸ συναίσθημα καὶ φάνηκαν ἀνώτεροι καὶ πιστοὶ στὴ μεγάλη τους κλησι. Μὲ γενναιότητα ξεπέρασαν τὴν δυσκολία. Μὲ πολλὴ γενναιότητα, ποὺ γεννᾷ τὸ θαυμασμό. Ἐφθασαν σὲ ἀκρότητες παρεξηγήσιμες πολλὰς φορὰς. Μὲ πρίσμα Χριστοκεντρικὸ εἶδαν τὸ πρόβλημα. Καὶ τὸ ἔλυσαν μὲ τρόπο ποὺ στὰ μάτια τοῦ κόσμου φαίνεται ἴσως σκληρὸς καὶ ἄτεγκτος, ὅμως στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἀρμόζων στὴν περίπτωσι.

Μὲ ὅλα ὅσα εἶπαμε δὲν ἐτελείωσαν οἱ προϋποθέσεις ποὺ πρέπει νὰ πληρῶνονται γιὰ τὸ ξεκίνημα. Τώρα ἔρχεται ἡ σειρά τῆς ἐκλογῆς τοῦ τόπου, τῆς κατάλληλης δηλ. Μονῆς, στὴν Ἀδελφότητα τῆς ὁποίας θὰ ἐνταχθῆς. Θὰ διαλέξῃς κάποιο μοναστήρι μὲ φήμη πνευματικοῦ κέντρου καὶ θὰ πᾶς ὄχι γιὰ νὰ ἐνταχθῆς ἀλλὰ γιὰ νὰ δοκιμάσῃς. Θὰ ζήσῃς δοκιμαστικὰ γιὰ καιρὸ ἐκεῖ. Θὰ δοκιμάσῃς τὴ νέα σου ζωὴ, τὸ περιβάλλον, τὸν ἑαυτὸ

σου. Τώρα θὰ δῆς στὴν πρᾶξι τὸν μοναχισμό. Θὰ βαθμολογήσῃς καὶ θὰ βαθμολογήσῃς. Θὰ δοκιμάζῃς ἐσὺ τοὺς ἄλλους, μὰ καὶ οἱ ἄλλοι θὰ σέ δοκιμάζουν. Στὸ στάδιο τοῦτο ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίσῃς ἐνδεχομένως κάτι ἄλλο, κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ ὅ,τι στὴν ἀρχή. Εἶσαι δόκιμος καὶ μπορεῖς νὰ ὑπαναχωρήσῃς. Κακὸ βέβαια ἀλλὰ ἀνεκτό. Δὲν μέτρησες καλὰ τὶς δυνάμεις σου καὶ ἔπεσες ἔξω. Ὑπάρχει καιρὸς γιὰ ἀλλαγὴ πορείας. Ὁ τόπος πάντως θὰ παίξῃ σπουδαῖο ρόλο στὴν παγίωσι τῆς κλίσεώς σου. Ἄνθρωποι μὲ ζέσι ἔνοιωσαν πνευματικὸ ξεπάγιασμα μόλις βρέθηκαν σὲ περιβάλλον ὄχι πνευματικὸ. Ἄλλοι πάλιν ἀπὸ ἓνα καλὸ περιβάλλον θερμάνθηκαν καὶ μπόρεσαν νὰ σταθοῦν ψηλά. Γι' αὐτὸ σημασία μεγάλη ἔχει ἡ ἐκλογή τοῦ μοναστηριοῦ. Καὶ ὑπάρχουν, δόξα τῷ Θεῷ, στὴν πατρίδα μας μερικὰ καλὰ καὶ πνευματικὰ μοναστήρια μὲ πατέρας πνευματικὸς ὁδηγοὺς καὶ ἀτόσφαιρα ἀγία. Εἶναι λίγα. Καὶ πρέπει νὰ ψάξῃς πολὺ νὰ τὰ βρῆς. Ἀξίζει κάθε κόπος στὸ σημεῖον τοῦτο. Ἡ ἔλλειψις πνευματικότητος, ποὺ δυστυχῶς μαστίζει τὶς περισσότερες μονές μας, γίνεται ἡ βαθύτερη αἰτία τῆς σημερινῆς κρίσεως τοῦ μοναχισμοῦ μας. Φρόντισε λοιπὸν νὰ ἐξασφαλισθῆς ἀπὸ τὴν πλευρὰ τούτη, τὴν πιὸ σοβαρὴ. Καὶ ἄλλες λεπτομέρειες πρέπει νὰ προσέξῃς σχετικὲς μὲ τὸ θέμα. Τὸ κλίμα τῆς μονῆς, τὸ εἰδικὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελεῖ, τὸ τυπικὸ ποὺ ἀκολουθεῖ. Ἄν δὲν ἀναπαύσαι γιὰ κάποιο λόγο σοβαρὸ, πῆγαινε κάπου ἄλλοῦ. Χωρὶς βέβαια μὲ τοῦτο νὰ σημαίνῃ πὼς πρέπει νὰ μετακινήσαι συνεχῶς χωρὶς νὰ κατασταλάζῃς σὲ ἀπόφασι. Μία ἢ δύο δοκιμὲς ἀρκοῦν νομίζω γιὰ ἓνα σοβαρὸ ἄνθρωπο προκειμένου νὰ λάβῃ μιὰ ἀπόφασι. Σὲ ὅλα τοῦτα πολὺ θὰ βοηθηθῆς πρῶτα πρῶτα μὲ μιὰ τίμια καὶ εὐλικρινῆ αὐτοεξέτασι κι' ἔπειτα μὲ μιὰ γνώμη κάποιου ἐμπειροῦ πνευματικοῦ. Ἐκεῖνος θὰ σέ καθοδηγήσῃ ὅπως πρέπει, θὰ σοῦ μεταδώσῃ τὴν πείρα του, θὰ σέ βοηθήσῃ πολὺ. Μὴ στηριχθῆς στὶς δυνάμεις σου καὶ μόνον, οὔτε στὶς προσωπικὲς σου προτιμήσεις. Τὸ θέμα εἶναι σοβαρὸ. Ἀπ' τὴν ὀρθὴ λύσι τοῦ εξαρτᾶται ἡ εὐτυχία σου καὶ ἡ ὁμαλή σου ἐξέλιξι μέσα στὴ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ.

Ἄλλὰ κι' ἂν ἀκόμα ὑποτεθῆ πὼς ἀλλάζεις γνώμη κι' ἀποχωρεῖς καὶ τότε δὲν πρέπει νὰ παύσῃς ν' ἀγαπᾷς τὸ Θεό. Ἡ δοκιμασία σοῦ ἔδειξε ὅτι δὲν ἦσουν ἔτοιμος γιὰ ἓνα τόσο δύσκολο δρόμο. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο οἱ Πατέρες ἔταξαν ζετῆ δοκιμασίαν. Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ παλαιότερα ὑπῆρχε τὸ ζετὲς αὐτὸ διάστημα. Ἡ Νεαρά 5 τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτοῦ ὀρίζει, ὅτι μετὰ τὴν ζετίαν «τῆς μοναχικῆς στολῆς ἀξιοῦν

Η ΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΙΚΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικὰ περὶ τῆς τάξεως τῶν κληρικῶν.

Κληρικοὶ ἢ κλήρος γενικῶς εἶναι ἡ τάξις τῶν ποιμένων λειτουργῶν καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἄλλας δύο τάξεις, ἧτοι τῶν μοναχῶν καὶ τῶν λαϊκῶν.

Ἡ τάξις τοῦ Ἱεροῦ κλήρου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑποδιαιρεῖται εἰς τοὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους κληρικούς. Ἀνώτεροι κληρικοὶ θεωροῦνται οἱ ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, οἵτινες λαμβάνουν τὴν θείαν Χάριν διὰ

καὶ κουρᾶς» τοὺς μοναχοὺς οἱ προεστῶτες. Καὶ ἄλλαι κανονικαὶ διατάξεις ὀρίζουν μὲ φιλανθρώπουσι καὶ συγκατάβασιν ἄλλα καὶ μὲ μεγάλη καὶ ψυχολογημένη κρίσιν τὸ διάστημα αὐτό. Πολλοὶ μέσα σ' αὐτὸ μπόρεσαν νὰ καταλάβουν καλύτερα τὸν ἑαυτὸν τους. Πορευόνταν γιὰ μοναχοὶ καὶ βρέθηκαν ξαφνικὰ στὸν κόσμον. Δὲν πειράζει. Τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ χίλιοι δυὸ ἄλλοι παράγοντες συνήργησαν σ' αὐτό.

Αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις ἔχουν βασικὴ σημασία γιὰ τὴν ἀπόφασίν σου. Πρέπει νὰ τίς λάβῃς σοβαρὰ στὴ σκέψιν σου καὶ νὰ σφυγμομετρήσῃς τὸν ἑαυτὸ σου. Εἶναι πρακτικὲς καὶ θεωρητικὲς. Προϋποθέσεις ποὺ ἂν δὲν συντρέχουν δύσκολα μπορεῖς νὰ φθάσῃς στὸ τέρμα τοῦ δρόμου σου τοῦ διαλεκτοῦ. Αὐτὲς βέβαια εἶναι προϋποθέσεις ποὺ ἀφοροῦν τὸν ἑαυτὸν σου ἀποκλειστικά. Προσωπικά. Ἀνεπίσημα. Γιατί ὑπάρχουν καὶ ἄλλες τρεῖς προϋποθέσεις ποὺ πρέπει πανεπίσημα, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων νὰ ὁμολογήσῃς ὅτι ἀποδέχεσαι. Μπροστὰ σὲ ὅλη τὴν Ἀδελφότητα, κί' ἀφοῦ τελειώσῃ ὁ χρόνος τῆς δοκιμασίας σου καὶ κριθῆς ἄξιος γιὰ τὴ χάριν, θὰ κληθῆς νὰ δώσῃς ὑπόσχεσιν γιὰ τὴν τήρησίν των, γιὰ τὴν ἰσόβια πιστότητά σου σ' αὐτὲς. Κί' αὐτὲς εἶναι: ἡ ὑπακοή, ἡ παρθενία καὶ ἡ ἀκτημοσύνη γιὰ τίς ὁποῖες ὁμως μιλάμε διεξοδικώτερα σὲ ἄλλο κεφάλαιον.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

τῆς «χειροτονίας»¹ ὑπὸ τῶν κανονικῶν διαδόχων τῶν Ἀποστόλων, δηλαδή τῶν ἐπισκόπων. Κατώτεροι δὲ κληρικοὶ εἶναι οἱ διὰ τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας τῆς χειροθεσίας λαμβάνοντες τὰ χαρίσματα τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ χειροθεσία δὲν εἶναι μυστήριον ὡς ἡ χειροτονία, ἀλλὰ ἀπλῆ ἐπιθεσις τῶν χειρῶν. Εἰς τὸν κατώτερον κλῆρον ἀνήκουν: ὁ ἀναγνώστης, ὁ ψάλτης, ὁ νεωκόρος, ὁ πυλωρός, ὁ ἐξορκιστής, ὁ ὑποδιάκονος καὶ ἡ διακόνισσα, τῆς ὁποίας ἡ θέσις ἐν τῷ κλήρῳ ἦτο ἀνάλογος τῆς τοῦ διακόνου. Σήμερον μόνον τρεῖς εἶναι κυρίως οἱ ἐν ἐνεργείᾳ βαθμοὶ τοῦ κατωτέρου κλήρου, ἦτοι ὁ τοῦ ὑποδιακόνου, ὁ τοῦ ψάλτου καὶ ὁ τοῦ ἀναγνώστου. Οἱ λοιποὶ δὲν ὑφίστανται ἢ ἔλαβον λαϊκὸν χαρακτῆρα, ὡς λ.χ. ὁ νεωκόρος κ.λπ.

Ἐπομένως, ἡ εἴσοδος τῶν λαϊκῶν ἢ μοναχῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν κληρικῶν γίνεται, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς Ἱερᾶς ἀκολουθίας τῆς χειροθεσίας.

I. ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ ΓΕΝΙΚΩΣ

Χειροτονία καλεῖται ἡ τελετὴ τῆς προχειρίσεως εἰς ἓνα τῶν τριῶν τῆς ἱερωσύνης βαθμῶν δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου, ἐπικαλουμένου «ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος». Τὸ μυστήριον τοῦτο πρέπει πάντοτε νὰ τελεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου «δημοσία ἐν τῷ ναῷ, παρόντος τοῦ λαοῦ καὶ μαρτυροῦντος, ἐὰν ὁ χειροτονούμενος εἰς βαθμὸν τινα εἶναι «ἄξιος», κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Θ. Λειτουργίας, συνήθως ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὅπως συνέλθῃ ὅσον τὸ δυνατόν πολυαριθμότερον πλῆθος». Οἱ ἐπίσκοποι, λοιπόν, ἔχουν τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ χειροτονεῖν². Ἐπομένως, ὁ ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονηθεὶς δὲν ἀποκτᾷ τὴν ιδιότητα τοῦ κληρικοῦ καὶ ἱερουργῶν διαπράττει τὸ ἀδίκημα τῆς ἀντιποιήσεως³. Ἡ χειροτονία τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ διακόνου, ὡς καὶ ἡ χειροθεσία τῶν κατωτέρων κληρικῶν, τελεῖται ὑφ' ἐνὸς ἐπισκόπου⁴. Ὁ ἐπίσκοπος, ὅμως, πάντοτε ἐχειροτονεῖτο «ὑπὸ πάντων τῆς γείτονος περιοχῆς» ἐπισκόπων καὶ ἐὰν τοῦτο ἦτο δυσχερὲς «ὑπὸ

1. Βλ. Χρ. Ἀνδροῦτσου: Δογματικὴ, ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 389.

2. Πρβλ. Migne P. G. τ. 62, σελ. 553.

3. Α. Π. 101/1951 ἐν «Θέμει» τ. 62 (1951) σελ. 209. καὶ Ἀ. Χριστοφιλόπουλος: Ἑλληνικὸν Ἐκκλ. Δίκαιον, ἐν Ἀθήναις 1965, σελ. 140 (Σημ. 2).

4. Καν. 2 Ἀποστ.

τριῶν ἢ τοῦλάχιστον ἐκ δύο εἰς δυσχερεστάτας περιπτώσεις»⁵. Ἐξαίρεσιν τοῦ ἀνωτέρω κανόνος ἀποτελεῖ ἡ χειροθεσία μοναχοῦ ὡς ἀναγνώστου τῆς μονῆς, τελουμένη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς, πρεσβυτέρου ὄντος καὶ ἄνευ ἐπισκοπικῆς ἀδείας⁶.

Οἱ βοηθοὶ ἐπίσκοποι, οἱ χωρεπίσκοποι καὶ οἱ τιτουλάριοι ἐπίσκοποι φέρουν μὲν τὸν τρίτον τῆς ἱερωσύνης βαθμὸν καὶ ἔχουν πᾶσαν τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέουσαν τελετουργικὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ διὰ τὰ τελέσουν χειροτονίαν ἢ χειροθεσίαν δέον, ὅπως ἔχωσι τὴν ἔγκρισιν τοῦ οἰκείου μητροπολίτου, εἰς τὸν ὁποῖον διοικητικῶς ὑπάγονται⁷. Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑφίσταται σήμερον ὁ θεσμὸς τῶν χωρεπισκόπων. Ὑπάρχει, ὅμως, εἰς τὴν Κύπρον. Ἐπίσης ὁ νέος καταστατικὸς χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προβλέπει «τιτουλάριους μητροπολίτας ἢ ἐπισκόπους». Ἡ δικαιοδοσία τῶν τιτουλαρίων καθορίζεται εἴτε καθ' ὕλην, εἴτε κατ' ἐξουσιοδότησιν. Καὶ ἡ μὲν καθ' ὕλην δικαιοδοσία ἀναφέρεται εἰς ὀρισμένον τομέα δράσεως, ἡ δὲ κατ' ἐξουσιοδότησιν εἶναι ἢ ὑπὸ τοῦ διαποιμαίνοντος Ἀρχιερέως εἰς τὸν τιτουλάριον Ἐπίσκοπον ἐκχωρουμένη⁸. Προσφάτως ἡ ἀριστίνδην Ἱερά Σύνοδος τὴν χειροτονίαν τῶν ἐκλεγέντων ὑπ' αὐτῆς ἐπισκόπων⁹ ἀνέθετε κατ' ἔθος εἰς πλείονας τῶν δύο ἀρχιερεῖς τῶν ὁμόρων μητροπόλεων.

II. ΠΕΡΙ ΑΝΑΧΕΙΡΟΤΟΝΗΣΕΩΣ

Δι' ἕκαστον βαθμὸν μόνον μία χειροτονία ἢ χειροθεσία δύναται νὰ λάβῃ χώραν. Κληρικός, ὅστις δέχεται δευτέραν χειροτονίαν παρά τινος, καθαιρεῖται καὶ αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας. Ἐπανάληψις αὐτῆς εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τοὺς παρὰ τῶν αἵρετικῶν βαπτισθέντας ἢ χειροτονηθέντας, οἵτινες ἔλαβον τὰ μυστήρια ἔξω τῆς Μιᾶς Καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου ταῦτα εἶναι ἄκυρα¹⁰. Οὗτοι, λοιπόν, οἱ ἐξ αἵρετικῶν καὶ σχισματικῶν προσχωροῦντες εἰς τὴν Μίαν Ἀγίαν Ἐκκλησίαν κληρικοὶ δέον νὰ χειροτονῶνται, τῆς χει-

5. Καν. 1 Ἀποστ., 4 Α' Οἰκ., 49/58 Κραχ.

6. Καν. 14 Ζ' Οἰκ. καὶ Ἀ. Χριστοφιλόπουλος, σελ. 140.

7. Σημείωσις: Εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν ἐκκλησίαν τοὺς μὲν πρεσβυτέρους καὶ διακόνους χειροτονεῖ ὁ οἰκεῖος ἐπίσκοπος ἢ τῆ συναινεσει τοῦ ἄλλου, τοὺς δ' ἐπισκόπους ὁ πάπας ἢ συνηθέστερον τρεῖς ἐπίσκοποι, ὀριζόμενοι ὑπ' αὐτοῦ.

8. Ν.Δ. 126/17 Φεβρουαρίου 1967, ἄρθρ. 20 § 2.

9. Α.Ν. ὑπ' ἀριθ. 3/10 Μαΐου 1967, ἄρθρ. 1 § 3.

10. Καν. 68, 46, 47 Ἀποστ., 19 Α' Οἰκ., 48/57 Καρθ.

ροτονίας αὐτῶν μὴ λογιζομένης ὡς ἀναχειροτονίας. Ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ἐξῆς πρόβλημα: Ἐὰν καὶ κατὰ πόσον δύναται ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία νὰ δεχθῆ ἑτερόδοξον κληρικὸν εἰς τοὺς κόλπους τῆς. Αὕτη ὡς ταμιούχος τῆς θείας χάριτος¹¹ δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἱερωσύνην καὶ τὰ μυστήρια «ἄλλων μὴ ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πρῶτον, ἂν ἡ Ἐκκλησία αὐτῶν ἀποδέχεται διδασκαλίαν περὶ μυστηρίων καὶ μυστηριακῆς Χάριτος ὁμοίαν πρὸς τὴν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ δευτέρον ἂν οἱ κληρικοὶ οὗτοι συνεπῶς εἶναι ὀρθῶς κεχειροτονημένοι ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἐχόντων ἀδιάκοπον τὴν ἀποστολικὴν διαδοχήν»¹².

Ἐπομένως, γίνονται δεκτοὶ κατ' οἰκονομίαν οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν κληρικοὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἀρμενικῆς καὶ οἰασδήποτε ἄλλης, δεχομένης τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης κατὰ τὴν πίστιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι, πλὴν τῶν Ἀγγλικανῶν, δὲν δέχονται τὴν ἱερωσύνην ὡς μυστήριον. Ὡς ἐκ τούτου, οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν πάστορες δέον νὰ χειροτονῶνται. Περὶ τῶν Ἀγγλικανῶν ἡ θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Παν(μίου) Ἀθηνῶν, κατόπιν μακρᾶς καὶ ἐπισταμένης μελέτης, ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῇ 30.6.39 ἀπεφάνθη, ὅτι «κατ' ἀκρίβειαν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει ὡς ἐγκυρα μόνον τὰ ὑπ' αὐτῆς (τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας) τελούμενα μυστήρια. Εἰς εἰδικάς, ὅμως, περιπτώσεις ἡ Ἐκκλησία, ἐφ' ὅσον ἠθελε θεωρήσῃ πρέπον καὶ σκόπιμον, μετ' ἐπισταμένην ἔρευναν τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν, δύναται κατ' οἰκονομίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν χειροτονίαν προσερχομένου εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν ἀγγλικανοῦ»¹³.

(Συνεχίζεται)

Ἱεροδιάκονος ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΚΟΥ

11. Σημείωσις: Ἡ ἐκκλησία, ὡς σύνολον μόνον, εἶναι ἀλάθητος. Πρέπει, ὡς ἐκ τούτου, νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι αὕτη ὅσον εἶναι ταμιούχος τῆς Θ. Χάριτος καὶ ἔχει παρὰ τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς ἀπερίοριστον τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, ἄλλο τόσον εἶναι καὶ ἐντολοδόχος καὶ ἔχει ἐντολήν, παρ' ὅλην τὴν εὐρύτητα τῆς οἰκονομίας, τὴν ὁποίαν δικαιούται νὰ χρησιμοποιοῖ, νὰ μὴ ἐκβαίη τῶν ὁρίων, ὅσα καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἔθεσεν εἰς αὐτὴν καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους ὥρισαν (Λεοντοπόλεως Χριστοφόρου: Ἡ ἐν ταῖς χειροτονίαις ἀποστολικὴ διαδοχὴ ἐν Ἐκκλ. Φάρος τ. 34 (1935) σελ. 154.

12. Ἀμὶλ. Ἀλιβιζάτου: Περὶ Χάριτος διδασκαλία, ἐν Πανταίῳ 1932, σελ. 768.

13. Βλ. λ. χειροτονία, ἐν Θρ. καὶ Ἠθ. Ἐγκυκλ. τ. ΙΒ', σελ. 115.

Η ΛΕΞΙΣ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ «ΦΩΣ»

ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΑΥΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΩΝ «ΦΩΤΩΝ»

Α'. Ὄνομασία, αἷτια καὶ λόγοι τῆς ἐορτῆς τῶν Φώτων.

Ἡ ὕψ' ὄλης τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐορταζομένη τὴν 6ην Ἰανουαρίου ἐορτὴ τῶν Φώτων ἢ Θεοφανείων εἶναι ἡ ἀρχαιότερα, μετὰ τὸ Πάσχα, μεγάλη ἐορτὴ τῆς Χριστιανοσύνης¹.

Ὁ ἐν λόγῳ ἐορτασμός καθιερώθη, ὡς γνωστόν, εἰς ἀνάμνησιν τῆς βαπτίσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

Τὴν ἐόρτιον αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν μάλιστα ἐλάμβανε χώραν τὸ βάπτισμα τῶν κατηχουμένων — τὸ «φώτισμα»², οἱ χριστιανοὶ «ἄρθρου βαθέος» ἐκράτουν ἀνημμένας λαμπάδας ἐν τῷ ναῷ, ἔνθα ὑπῆρχεν ὡς ἐκ τούτου ἄπλετος φωτισμός. Εἰς τὸ «φώτισμα» (βάπτισμα) καὶ τὸν ἐν λόγῳ φωτισμὸν αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ὄνομασία τῆς ἐορτῆς «τὰ Φῶτα» ἢ «τὰ ἅγια Φῶτα»³.

Κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν αὐτὴν, τὴν 6ην δηλαδὴ Ἰανουαρίου, ὅτε καὶ ἐσημειοῦτο αὐξήσις τῆς ἡμέρας (τοῦ χειμερινοῦ ἡλιοστασίου), ἐπανηγυρίζετο πρότερον ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀραβίᾳ ἡ νίκη τοῦ φωτός κατὰ τοῦ σκότους⁴. Ἐν Ρώμῃ παρομοίως ἐορτάζετο, τὴν 25ην ὁμῶς Δεκεμβρίου, ἡ γέννησις τοῦ ἀηττήτου ἡλίου (INVICTI SOLIS)⁵.

Αἱ δύο αὗται ἐθνικαὶ ἐορταὶ ἀντικατεστάθησαν παρὰ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ χριστιανικῶν τοιοῦτων δι' ἀναλόγων θεμάτων καὶ περιεχομένου, τῆς ἐν τῷ κόσμῳ γεννή-

1. Ἰ. Φουντούλη, Θεοφάνεια, ἐν Ὁρθοσκ. καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ, Τόμ. 6ος, στήλ. 360.

2. Διὰ τὸ «φώτισμα» πρβλ. Ἐκτενὴ εἰς Λειτουργίαν Κατηχουμένων «ὄσοι οἱ πρὸς τὸ φώτισμα προέλθετε».

3. Πρβλ. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος ΛΘ' εἰς τὰ ἅγια Φῶτα, P.G. 36, 336 A-B. Βλέπ. καὶ Γαβάλων Σεβηριανοῦ P.G. 65, 25. Πρβλ. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθ. 1948, σελ. 104.

4. Βλέπ. Ἰ. Φουντούλη, ἐνθ' ἄνωτ.

5. Βλέπ. Β. Στεφανίδου, μνημ. ἔργον, σελ. 287.

σεως και «ἐπιφανείας»⁶ δηλ. τοῦ νοητοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, τοῦτέστι τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ και ἀληθινοῦ φωτός τοῦ κόσμου.

Β'. Δανεισμός, ἔμπνευσις και προσφορὰ τῶν ὑμνογράφων τῶν Φώτων.

Τὰ ἀνωτέρω θέματα, ὡς και τὴν σημασίαν και τὰς ἐννοίας τῶν εἰρημένων ἐορτῶν ἔχοντες, προφανῶς, ὑπ' ὄψιν οἱ χριστιανοὶ ὑμνογράφοι Κοσμᾶς ὁ Μελωδός, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ρωμανός ὁ Μελωδός κ. ἄ. προσέδωκαν ἀνάλογα χριστιανικὰ νοήματα και ἀλληγορίας εἰς τὰς λέξεις, τὰς φράσεις και τοὺς στίχους τῶν ὑπ' αὐτῶν συνταχθέντων θεσπεσίων συναφῶν ὕμνων.

Πρὸς τοῦτοις παρέλαβον ὡσαύτως σχετικὰ στοιχεῖα:

1ον) Ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἰδίᾳ τῶν προφητικῶν βιβλίων (πρβλ. «ἥλιος δικαιοσύνης» Μαλαχ. δ' 2) και δὴ φράσεις και εἰκόνας τῶν ψαλμῶν, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ θεοῦ φωτισμοῦ, ὡς λ.χ. «Κύριος φωτισμός μου και Σωτὴρ μου» (ψαλμ. κς' 1). Σημειωτέον ὅτι ὁ ψαλμικός αὐτὸς στίχος ἐπαναλαμβάνεται ὡς «προκείμενον» εἰς «ἀναγνώσματα» προφητικῶν κειμένων εἰς διαφόρους ἰ. ἀκολουθίας (Μ. Ὁραι, Μ. Ἐσπερινός, Ὁρθρος, και Μ. Ἀγιασμός) τῶν Θεοφανείων.

2ον) Ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐπίσης παρόμοια θέματα, ἐννοιαί, λέξεις ἢ φράσεις ἐλήφθησαν, ὡς π.χ. «φῶς μέγα... ἀνέτειλεν» (Ματθ. δ' 16, πρβλ. Ἑσ. θ' 1,2) ἢ «φῶς τῶν ἀνθρώπων» (Ἰωάν. α' 4) και «ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. η' 12, πρβλ. «ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα» (Ἰωάν. ιβ' 46), «ὁ Θεὸς φῶς ἐστι» (Α' Ἰω. α' 5), ὡς ἐπίσης ὁ Υἱὸς και Λόγος τοῦ Θεοῦ «ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. α' 9).

3ον) Ἐκ Πατερικῶν Ἔργων ἐνεπνεύσθησαν ὡσαύτως, ἰδίᾳ παρὰ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ κ.ἄ.

Γ'. Αἱ μεταφορικαὶ ἐννοιαὶ τῶν λέξεων «φωτίζω», «φωτισμός» και «φῶς»⁷.

α) Φωτίζω σημαίνει διδάσκω, διαφωτίζω (Δ' Βασιλ. ις' 28),

6. «Ἐπιφάνια» — ἡμέρα τῆς ἐπιφανείας, ἤτοι τῆς ἐμφανίσεως τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ, Β. Στεφανίδου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 104.— Διὰ «Θεφάνια» πρβλ. «Θεὸς ἐφανέρωθη ἐν σαρκὶ» Α' Τιμ. γ' 16.

7. Βλέπ. Liddel Scott, Μ. Λεξικόν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης.

ἦτοι φωτίζω πνευματικῶς διὰ νοεροῦ φωτισμοῦ (πρβλ. Ἐβρ. ζ' 4, ι' 32).

β) Φωτισμὸς = τὸ παρέχειν φῶς, ἐν ἐκκλησιαστικῇ σημασίᾳ δηλοῖ τὸ φῶσιμα τὸ πνευματικὸν καὶ τὴν ἔσωτερικὴν χάριν (Β' Κορ. δ' 4,6).

γ) Φῶς = σωτηρία, ἀλήθεια. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ὡς γνωστόν, ὑποδηλοῦται διὰ τῆς λέξεως «φῶς» ὁ Θεῖος Λόγος, ὡς ἐν Ἰωάν. α' 4.

Δ'. Αἱ ἄνωτέρω λέξεις καὶ ἔννοιαὶ εἰς ὕμνους τῶν Φώτων.

Αὐτονόητον τυγχάνει, κατόπιν τῶν ὡς ἄνω λεχθέντων, ὅτι τὸ φῶς, ὁ φωτισμὸς καὶ τὸ φωτίζειν εἰς ὅλας τὰς ποιητικὰς ἐκφράσεις τῶν Ὑμνωδῶν ὑποδηλοῦν τι τὸ νοερόν, πνευματικὸν καὶ θεῖον (πρβλ. «φῶς νοητόν»)⁸, οὐχὶ δὲ τὸ φυσικὸν ἢ ὑλικὸν τοιοῦτον. Ἐπίσης, ἐν πολλοῖς, ὑπονοεῖται τόσον «τὸ βάπτισμα τὸ σωτήριον, εἰς ἀνάπλασιν πάντων τῶν ἐν πίστει ἰερωσὶ φωτισομένων καὶ μετεχόντων τοῦ Πνεύματος»⁹, ὅσον καὶ τὸ «φῶς τὸ ἀπρόσιτον»¹⁰, ὅπερ εἶναι Αὐτὸς Οὗτος ὁ Θεὸς (πρβλ. «φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον» Α' Τιμ. γ, 16) ἢ ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ («φῶς ἐκ φωτός»).

Οὕτως ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ Μ. Ἀγιασμοῦ, ἔνθα ἡ «Τριάς» χαρακτηρίζεται ὡς «τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον» (πρβλ. Ἰωάν. α' 9), ἐκφράζεται ἡ παράκλησις «φωτισόν μου τῆς διανοίας τὰ ὄμματα» καὶ δοξολογεῖται «τῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας», καθότι «τοῦ σκότους ἐλυτρώθημεν».

Τὸν νοητὸν φωτισμὸν καὶ ἁγιασμὸν ἐπικαλεῖται ὁ Ὑμνογράφος διὰ στόματος τοῦ Βαπτιστοῦ εἰς τὸ ἰδιόμελον τῆς 3ης Ὑμνης, λέγων: «αὐτὸς ἁγιάσόν με καὶ φωτίσον· αὐτὸς γὰρ εἶ ἡ ζωὴ καὶ τὸ φῶς καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου». Ἡ ἔλευσις μάλιστα καὶ τὸ βάπτισμα «τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ» σκοπὸν ἔχει, «ἵνα ἡμεῖς... φωτισθῶμεν τὰς ψυχὰς δι' αὐτοῦ»¹¹. Διὰ τοῦτο

8. α' στιχηρὸν Ἑσπερινοῦ Κυριακῆς πρὸ τῶν Φώτων.

9. β' στιχηρὸν ἐνθ' ἄνωτ. Πρβλ. «φωτίζει τὸ ἄνθρωπινον διὰ τοῦ ὕδατος τοῦ θεοῦ βαπτισμοῦ αὐτοῦ», 1ον ἰδιόμελον 9ης Ὑμνης.

10. Ἐξαποστειλάριον καὶ Κοντάκιον Ἑορτῆς.

11. β' ἰδιόμελον 6ης Ὑμνης.

ἄλλωστε «ἐπεφάνης ἐν τῷ κόσμῳ ὁ τὸν κόσμον ποιήσας, ἵνα φωτίσῃς τοὺς ἐν σκότει καθημένους, φιλόανθρωπε», ὡς ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ ἐπιφάνειᾳ τοῦ θαυμασίου τροπαρίου τοῦ Μ. Ἑσπερινοῦ καὶ συμπληροῦται σχετικῶς εἰς τὸ 2ον, παρόμοιον τοῦ 1ου, τροπάριον «ποῦ γὰρ εἶχε τὸ φῶς σου λάμψαι, εἰμὴ τοῖς ἐν σκότει καθημένοις;». Κατὰ ταῦτα «μετὰ σαρκὸς τὸ θεῖον, νῦν φῶς τοῖς ἐν σκότει ἐπέφανε καὶ πᾶσιν ἡ χάρις ἐξανετέιλε»¹². Τοῦτο εἶναι «τὸ ἀληθινὸν φῶς», ὅπερ «ἐπεφάνη καὶ πᾶσι τὸν φωτισμὸν δωρεῖται»¹³.

Αὐτὸν «τὸν φωτισμὸν ἡμῶν, τὸν φωτίσαντα πάντα ἄνθρωπον»¹⁴, καὶ «φωτίζοντα χάριτι... ἅπαντας»¹⁵ δεχόμενοι καὶ οἰκειούμενοι, καθιστάμεθα «ὐίοι φωτός, οἱ πρὶν ἐσκοτισμένοι»¹⁶.

Ὁ Ὑμνογράφος προσκαλεῖ προσέτι, μεταξὺ ἄλλων, Δαυῖδ τὸν ψαλμωδόν, ἵνα παραστῇ «πνεύματι τοῖς φωτιζομένοις... λέγων, φωτίσθητε»¹⁷, «φῶς τὸ ἄδυτον»¹⁸ ἐπιφαίνεται! Τοῦτο εἶναι «ὁ ἐπιφανείς (Χριστὲ) ὁ Θεὸς καὶ τὸν κόσμον φωτίσας»¹⁹.

Ἀληθῶς «ἐφώτισας τὰ σύμπαντα... Σωτήρ»²⁰, ὅθεν ἐν ἀγαλλιᾶσει καὶ «ἡμεῖς οἱ φωτισθέντες βοῶμεν· Δόξα τῷ φανέντι Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀφθέντι καὶ φωτίσαντι τὸν κόσμον». Διὰ τῶν τελευταίων τούτων ὑπερόχων δοξαστικῶν λόγων ἄρχεται, ἐν προοιμίᾳ, ἡ δοξολογία τῆς ἑορτῆς τῶν Φώτων.

Πρόδηλον ἄρα καθίσταται ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ὅτι εἰς πάντας τοὺς μνημονευθέντας ἐξόχους ὕμνους τῶν Φώτων κεντρικὴν καὶ λίαν σημαντικὴν θέσιν κατέχουν αἱ λέξεις φῶς, φωτισμός, φωτίζω, περὶ τῶν εἰδικῶν ἐννοιῶν τῶν ὁποίων προανεφέρομεν.

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΔΡΟΥΛΙΑΣ

12. β' αἶνος Κυριακῆς πρὸ τῆς Ἑορτῆς (εἰ συμπέσῃ τῇ 5ῃ Ἰαν.)

13. γ' αἶνος Ὁρθρου Ἑορτῆς.

14. α' ἰδιόμελον 9ης Ὁρας, πρβλ. «τὸν φωτισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν» δοξαστικὸν τοῦ Μ. Ἑσπερινοῦ.

15. α' ἰδιόμελον 6ης Ὁρας.

16. Καταβασίαι — Ὁδὴ Η', 2ου Κανόνος.

17. β' εἰρμὸς μεγαλυναρίου

18. δ' μεγαλυνάριον

19. Ἀπολυτίκιον

20. Δοξαστικὸν Μ. Ἑσπερινοῦ.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

207. Τὸ Εὐχολόγιον εἰς τὴν ἀκολουθίαν ποῦ τελεῖται ἐὰν συμβῆ νὰ πέσῃ ἀκάθαρτον εἰς ἀγγεῖον γράφει, ὅτι ὁ ἱερεὺς ραντίζει τὸ σκεῦος μὲ ὕδωρ τῶν ἁγίων Θεοφανείων. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν, ὅτι πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸ ὕδωρ τῆς παραμονῆς καὶ ὄχι τῆς ἡμέρας τῶν Θεοφανείων. Ποῖον εἶναι τὸ ὀρθότερον; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Κ. Μ.)

Κατὰ τὰ ἔντυπα καὶ τὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια, τὸ «ὕδωρ τῶν ἁγίων Θεοφανείων» ἢ τὸ «ἁγίασμα τῶν ἁγίων Θεοφανείων» χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴν ἀκολουθία ποῦ τελεῖται «Εἰ συμβῆ τι μιαρὸν, οἷον δήποτε, ἐμπεσεῖν εἰς φρέαρ ὕδατος» ἢ «Εἰ συμβῆ τι μιαρὸν ἢ ἀκάθαρτον προσφάτως ἐμπεσεῖν εἰς ἀγγεῖον οἴνου ἢ μέλιτος ἢ ἄλλου τινὸς» ἢ «Ἐπὶ σκεύους μιανθέντος», καθὼς ἐπίσης καὶ «Εἰς χωράφιον ἢ εἰς ἀμπελῶνα ἢ εἰς κῆπον, εἰ συμβῆ βλάπτεσθαι ὑπὸ ἐρπετῶν ἢ ἄλλων εἰδῶν». «Ἦδωρ τῶν ἁγίων Θεοφανείων» ἔβαζαν οἱ ἱερεῖς καὶ εἰς τὸ ἔλαιον τοῦ εὐχελαίου κατὰ τὸν κώδικα Σινᾶ 973. Σὲ καμμία ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω περιπτώσεις δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ τίς τυπικὲς διατάξεις τῶν Εὐχολογίων ἀν ὁ ἁγιασμὸς αὐτὸς εἶναι τῆς παραμονῆς ἢ τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων. Καὶ πολὺ ὀρθῶς. Γιατὶ καθὼς ἐπανειλημμένως γράψαμε (βλέπε τὰς ἀπαντήσεις στὰς ὑπ' ἀριθμ. 31, 35, 79, 126, 136 καὶ 158 ἐρωτήσεις), ἡ ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, εἴτε τελεῖται τὴν παραμονὴν εἴτε τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων. Καὶ ὅπως ἡ θεία λειτουργία εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή εἴτε τελεῖται τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τὴν Κυριακή, ἢ οἰαδήποτε ἄλλη ἡμέραν τοῦ ἔτους καὶ ὁ κοινῶν κοινῶν πάντοτε Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ, ἔτσι καὶ στὴν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου ἁγιασμοῦ μεταβάλλεται διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ εὐλογούμενον ὕδωρ σὲ μέγαν ἁγιασμὸν, σὲ ὁποιαδήποτε ἀπὸ τῆς δύο ἡμέρας τελεσθῆ ἢ ἀκολουθία. Ἡ διπλῆ τέλεσις τῆς ἀκολουθίας προῆλθε ἀπὸ καθαρῶς πρακτικῶν λόγων, τὴν ἐξυπηρέτησι δηλαδὴ τῶν πιστῶν. Ἀπὸ ἰδίου λόγου προῆλθε καὶ ἡ διπλῆ τέλεσις τῆς θείας λειτουργίας κατὰ τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα καὶ τὰ Θεοφάνεια. Ὡς γνωστὸ, στὶς ἀνωτέρω ἑορτὰς ἔχομε δύο λειτουργίας ἐντὸς τῆς αὐτῆς λειτουργικῆς ἡμέρας, μία

δηλαδή μετὰ τὸν ἑσπερινό, τὴν ἀρχαία λειτουργία τῆς παννυχίδος, καὶ μία μετὰ τὸν ὄρθρο. Καὶ σήμερα σὲ πολλοὺς ναοὺς τῶν μεγάλων πόλεων τελοῦνται δύο λειτουργίαι κατὰ τὴς Κυριακῆς καὶ τὴς ἄλλης ἑορτῆς. Θὰ ἦταν ἀδιανόητο σὲ ὅλες τὴς ἀνωτέρω περιπτώσεις νὰ διακρίνη κανεὶς μεταξὺ πρώτης καὶ δευτέρας λειτουργίας ὡς πρὸς τὴν δύναμι τοῦ τελουμένου μυστηρίου. Ἡ διάκρισις ἀγιασμοῦ τῆς παραμονῆς καὶ ἀγιασμοῦ τῆς ἑορτῆς εἶναι καθαρῶς λαϊκῆς προελεύσεως, ἀναλόγως πρὸς τὴν διάκρισι πού γίνεται μεταξὺ ἀντιδώρου τῆς Μεγάλης Πέμπτης καὶ ἀντιδώρου τῶν ἄλλων ἡμερῶν.

Σημειωτέον ὅτι τὰ παλαιὰ Τυπικά, ὅπως π.χ. τῆς Ἀγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ι' αἰῶνος (κῶδιξ Τ. Σταυροῦ 40 καὶ Πάτμου 266) καὶ τῆς Εὐεργέτιδος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος (κῶδιξ Ἀθηνῶν 788) προβλέπουν τὴν τέλεσι τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ μόνον κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς παραμονῆς, δηλαδή κατὰ τὴν παννυχίδα. Σημειωτέον ὅτι καὶ μέχρι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὅπως διαπιστώνομε ἀπὸ τὰ χειρόγραφα, δὲν ἔλειψαν ἀντιδράσεις κατὰ τῆς διπλῆς τελέσεως τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ. Τὸ Τυπικὸ ἐπὶ παραδείγματι («τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀγίας λαύρας τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα») τοῦ ἔτους 1528 (κῶδιξ Δημητριεύσκη) σημειώνει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά: «Χρὴ εἶδέναι περὶ τῶν ἀγίων Θεοφανείων, ὅτι τὸ Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μίαν προτρέπει φωτίζειν ἀφ' ἑσπέρας καὶ μόνον ἀπὸ τῶν ἀγίων πατέρων παραδοθέντας, ὁμοίως καὶ τὰ Συναξάρια καὶ αὐτὰ ὁμοίως τὰ θεῖα Εὐαγγέλια καὶ ὁ Ἀπόστολος καὶ τὰ ἀναγνώσματα τῶν προφητῶν καὶ εἰς τὸ κοινὸν παραδοθέντα, ὁμοίως καὶ εἰς μοναχοὺς τὰ Τυπικά τῶν τῆς εὐαγοῦς μονῆς τῶν Στουδίων καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ἀφ' ἑσπέρας καὶ μόνον προτρέπει, πλεῖον οὐδέν. Ἄρτι δὲ ὀρῶμέν τινας ἀφ' ἑσπέρας καὶ πρώτ, καὶ ἐν τούτῳ οὐκ ἐνέτυχον γραφικὴν μαρτυρίαν. Ἐὰν δὲ τις τῶν φιλοπόνων γραφικῆν ἑνθεσμον μαρτυρίαν περὶ τούτου ἐνέτυχε, φωτισάτω ἡμᾶς, ὅτι τὸ μιμεῖσθαι δίχα γραφῆς θείας πολὺν κίνδυνον ἐπιφέρει, μᾶλλον δὲ καὶ ἄρτι, ὅτι διὰ τὸ μὴ ἀκολουθεῖν τὰς θείας γραφὰς παρεδόθημεν τοῖς ἔθνεσιν. Ἐὰν δὲ ἔχη ἡ ἑνθεος γνῶσις, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μίαν ἐβαπτίσθη καὶ οὐχὶ δεύτερον, ὅμως, οὐκ οἶδα, ὁ ἑνθεον γνῶσιν ἔχων φωτισάτω ἡμᾶς». Ὡς ἀπάντησις στὶς ἐνστάσεις κατὰ τῆς διπλῆς τελέσεως τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ καὶ ὡς αἰτιολογία τῆς πράξεως αὐτῆς, ἔρχεται ἄλλη σημείωσις τοῦ κώδικος Βατοπεδίου 321: «Ἐδοξέ τισι περισσὸν εἶναι δις ἐκτελεῖσθαι τὸν ἀγιασμὸν τῶν ἀγίων Θεοφανείων καὶ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ οἰκείου λόγου προβάλλονται τὸ ἀπαξ τὸν Κύριον βαπτισθῆναι· ἄπορον γὰρ πῶς τοῦτο δοκεῖ τοῖς μὴ τὴν αἰτίαν εἰδούσι, δι' ἣν ἐτάχθη γίνεσθαι τοῦτο. Ἡμεῖς τοίνυν

αίτιαν ἐνταῦθα ὡς εἰκὸς ἀποδόντες, τὸ ποιητέον τοῖς νουνεχέσι καταλείψωμεν· ἔστι δὲ αὐτὴ ἐν ταῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διατάξεσι, τὴν λειτουργίαν τῇ παραμονῇ τῶν ἁγίων Θεοφανείων περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐκτελεῖσθαι νομοθετηται καὶ μετ' αὐτὴν εὐθὺς τὸν ἁγιασμόν, διὰ καὶ τὸ μυστήριον τοῦτο περὶ τὸ μεσονύκτιον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ τελεσθῆναι. Ἐπεὶ γοῦν καὶ ἐν τοῖς μέρεσι τῶν Ἱεροσολύμων σεβάσμιαι μοναί, ἀλλὰ δὴ καὶ αἱ ἐκκλησίαι, καὶ μάλιστα αἱ τὸν Ἰορδάνην πλησιάζουσαι, ἀνάγκην εἶχον τὸν ἁγιασμόν, ἐν αὐτῷ δὴ τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ἐκτελεῖν δι' ἐντελεστέραν μνήμην τοῦ μυστηρίου, ὁ καιρὸς δὲ τούτου ράδιον οὐ παρεῖχε, διὰ τὸ ἄχρι μεσονυκτίου τὴν λειτουργίαν παρατείνεσθαι, ὡς δεδήλωται, ἣν δὲ καὶ τοῦτο πολλῶ πλεον ἀναγκαιότερον, τὸ μετὰ τὴν λειτουργίαν εὐθὺς τὸν ἁγιασμόν ἐκτελεῖσθαι, δις τοῦτο ἐπενοήσαντο γίνεσθαι· ἐσπέρα μὲν διὰ τὴν τοῦ καιροῦ ἀνάγκην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εὐθὺς μετὰ τὴν λειτουργίαν, τὴν πρωτὰν δὲ ἐν τῷ ποταμῷ Ἰορδάνῃ διὰ τὴν τοῦ ἐν αὐτῷ πραχθέντος μυστηρίου ἀνάμνησιν, καὶ τούτου παρ' ἐκείνοις οὕτως ἐνεργουμένου ἀνεκαθεν μέχρι τοῦ νῦν. Ἐπειδὴ τὸ Τυπικὸν καὶ τοὺς καθ' ἑτέροισι τόποις ἁγίων μονῶν τε καὶ ἐκκλησιῶν ἐκεῖθεν μετενήνεκται, ἤγουν ἀπὸ τῆς τοῦ ἁγίου Σάββα λαύρας, δις τοῦτο ἐκτελεῖσθαι προστάσσει, οὐκ ἔστιν οὖν περισσόν, ὡς μοι δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀρμόδιον διὰ τὴν τῶν Πατέρων παράδοσιν». Καὶ ὁ Καμπανίας Θεόφιλος στὸ «Γαμεῖον Ὁρθοδοξίας» προσπαθεῖ νὰ δώσῃ μία ἐρμηνεῖα στὴν διπλῆ τέλεσι· αὐτὸς ἐπικαλεῖται πρακτικὸς λόγους, τὸ «φῶτισμα» δηλαδὴ τῶν «οἰκῶν, χωρῶν, μανδρῶν καὶ παντὸς ἐκτὸς καὶ ἐντὸς οἰκήματος ἀνθρώπων καὶ θρεμμάτων», ποὺ ἐγίνετο ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς κατὰ τὴν παραμονή· «ἐν γὰρ τῇ τῶν Θεοφανείων, ἡμέρᾳ δεσποτικῇ, οὐ πρόπον τοὺς ἱερεῖς περιάγειν καὶ τοὺς ἄλλους ἐνοχλεῖν» (κεφ. 67, ἐκδ. 7η, σελ. 150). Οὔτε κἂν περνᾷ ἡ σκέψις σ' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω, ὅτι ὑπάρχει καμμία διαφορὰ μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης ἀγιάσεως τοῦ ὕδατος. "Ὅσο γιὰ τὴν ἐρμηνεῖα τοῦ Παϊσίου Γάζης, ποὺ μνημονεύει ὁ ὅσιος Νικόδημος εἰς τὸ «Πηδάλιον» σὲ ὑποσημείωσι στὸν ξε' κανόνα τῆς Πενθέκτης Συνόδου, ὅτι ὁ τῆς παραμονῆς «εἶναι εἰς τύπον τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου... διὰ τοῦτο καὶ γίνεται ταπεινά» καὶ τῶν Φώτων ὅτι «εἶναι εἰς τύπον τοῦ βαπτίσματος τοῦ Κυρίου... διὰ τοῦτο καὶ γίνεται μετὰ παρρησίας καὶ προπομπῆς» εἶναι μία εὐσεβὴς ἐξήγησις, χωρὶς ὅμως κανένα ἱστορικὸ ἢ λειτουργικὸ ἔρεισμα. Αὐτὰ συμπληρωματικῶς πρὸς ὅσα γράψαμε ἄλλοτε.

Σ' ὅλους τοὺς ναοὺς διατηρεῖται φιάλη μεγάλου ἁγιασμοῦ γιὰ νὰ δίδεται στοὺς ἐμποδιζομένους ἀπὸ τὴν θεία κοινωνία πι-

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Η ΑΝΑΛΑΦΡΗ ΑΥΡΑ

Ὁ Θεὸς ξεπερνᾷ πάντα τὶς δυνατότητες καὶ τὶς κλίσεις τῶν μεγάλων ψυχῶν ποὺ τὸν δοξάζουν μὲ τὴ θρησκευτικὴ τους εὐαισθησία καὶ τὸ ἔργο τους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἴδιο ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἀνέβασε τὴν ἀνθρώπινη φύση στὶς μὴ παραπέρα κορφῆς τῆς ἀγιότητος, κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἁγίους δὲν κατῴρθωσε νὰ σταθῆ τόσο πλήρης καὶ νὰ γεμίσει μὲ τὴ διάνοια, τὴν καρδιά καὶ τὶς πράξεις του τὰ ἄπειρα καὶ ποικίλα πλαίσια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Σὰν ἄνθρωποι, οἱ Ἅγιοι, ἀκόμα καὶ οἱ ξεχωριστοὶ ἀπ' αὐτούς, παρουσιάζουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐλλείψεις καὶ ἡ ζωὴ τους χαρακτηρίζεται ἀπὸ κάποια μονομέρεια, ἰδίωμα τοῦ πεπερασμένου ὄντος.

Ὁ Προφήτης Ἡλίας στάθηκε ἓνα ἀπὸ τὰ κορυφαῖα ὀνόματα ἀνάμεσα στοὺς δικαίους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἡ δόξα του σελαγίζει μὲ νωπὸ φῶς καὶ μέσα στὴν Καινὴ Διαθήκη, πλάι σ' ἐκείνη τοῦ Μωϋσέως (πρβλ. τὸ γεγονός τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος). Ἀγάπησε τὸν Θεὸ μὲ φλογερὸ πάθος καὶ ἐργάσθηκε γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ θείου θελήματος μὲ ἀκατάβλητη ὀρμὴ καὶ μὲ θάρρος ποὺ δὲν ἤξερε τί θὰ πῆ ἐμπόδιο. Ἄρεσε δὲ στὸν Κύριό του τόσο, ὥστε ξέφυγε τὸν κοινὸ δρόμο τοῦ θανάτου καὶ ἀρπάχθηκε ἐνδοξα μὲ πύρινο ἄρμα στοὺς οὐρανοὺς ὀλόσωμος.

Ὡστόσο καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Ἡλίας κινήθηκε σὲ περιορισμένη ἔκταση, στάθηκε ἓνα παράδειγμα μονομέρειας καὶ ἐλλειπτικότητος. Ὄταν ἐξεζήτησε τὸν Θεό, καθισμένος στὸ βουνό, τοῦ ἀποκαλύφθηκε ὅτι ὁ Θεὸς ἦταν καὶ κάτι παρὰ πέρα ἀπὸ ὅπου

στοὺς καὶ γιὰ ἄλλες λειτουργικὲς χρήσεις, σὰν αὐτὲς ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή. Τὸ νὰ διατηρῆται ὕδωρ καὶ ἀπὸ τὶς δύο τελείσεις τοῦ ἰδίου ἀγιασμοῦ καὶ νὰ γίνεταὶ διάκρισις χρήσεως τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου θὰ ἦτο ὑποχώρησις σὲ ἀπλοϊκὲς εὐλαβεῖς ἀντιλήψεις, λειτουργικῶς ἀδικαιολόγητος καὶ ἀνεπίτρεπτος.

Φ.

ὁ ἴδιος εἶχε κινηθῆ. Ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἦταν μονάχα μέσα στὸν συσσεισμὸ καὶ στὴ θύελλα, ποὺ συμβόλιζαν τὸ θρησκευτικὸ βίωμα τοῦ Ἡλίου, ἀλλὰ καὶ στὴ «λεπτή», τὴν ἀνάλαφρη αὔρα, ποὺ πνέει διακριτικὰ καὶ μόλις σαλεύει μὲ τὸ θάπεντικό της φύσημα τὰ ἄνθη. Ὅτι εἶναι ἐκεῖνος ποὺ παριστάνει ἄλλου ἢ Γραφῆ, λέγοντας: «Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει» (Ματθ. ιβ' 20). Ὅτι δὲν πατάσσει μόνο, ἀλλὰ καὶ ἀνορθώνει, δὲν τιμωρεῖ, ἀλλὰ καὶ σώζει, δὲν συμπεριφέρεται μὲ βία, ἀλλὰ καὶ μὲ τρυφερότητα.

Ἡ ἀνάλαφρη αὔρα στάθηκε γιὰ τὸν Ἡλίου μιὰ ἐπληξη. Μὲ τὴν εἰκόνα αὐτῆ, τοῦ δόθηκε νὰ καταλάβῃ κάτι ποὺ συνήθως οἱ φλογερές καὶ ζηλώτριες ψυχές δὲν ὑποπτεύονται: ὅτι ὁ Θεὸς ποὺ ὑπηρετοῦν καὶ ὑπερασπίζουν εἶναι πολὺ πιὸ πέρα ὀλόκληρος ἀπὸ ὅ,τι οἱ ἴδιες νοιώθουν. Ὅτι κανεῖς, ὅσο μέγας καὶ ἂν εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ καλύψῃ μὲ τὸ στήθος του τὸν Κύριο ἢ νὰ τὸν ἐκπροσωπήσῃ, μὲ τὴ ζωὴ του καὶ τὸ κήρυγμά του, ἐξαντλητικὰ στοὺς ἀνθρώπους. Θὰ τὸν ὑπηρετήσῃ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τῶν δυνατοτήτων του, ἐν μέρει, περιορισμένα. Γι' αὐτό, πρέπει νὰ διαπνέεται ἀπὸ ταπεινὸ φρόνημα καὶ σὲ καμμιὰ περίπτωση νὰ μὴ βγαίνει ἀπὸ τὴν ὁμολογία, ποὺ ἔβαλε στὰ χεῖλη ὄλων μας ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ: «Ἀχρεῖοι (ἄχρηστοι) δοῦλοὶ ἔσμεν» (Λουκ. ιζ' 10).

Ἀπὸ τὴν πεῖρα του, ὁ κάθε πιστὸς ἀποκομίζει, μέρα μὲ τὴ μέρα, μιὰ λυπηρὴ αἴσθησι: κάθε φορὰ νομίζει ὅτι μὲ τὸν ζῆλο του ἔχει φθάσει κοντὰ στὸ ὠμέγα τῆς θρησκείας καὶ κάθε φορὰ διαπιστώνει ὅτι ἀπέχει πολὺ ἀπ' αὐτό. Ἡ θεογνωσία, σὰν φῶς ἐσωτερικὸ καὶ σὰν ζωὴ, εἶναι διαρκῶς ἓνα ἀπροσμέτρητο, ἀπέραντο ὑπόλοιπο, ἓνας ὠκεανὸς — ὅπως τὸν φαντάσθηκε ὁ ἱερός Αὐγουστίνος — ποὺ ἓνα μικρὸ παιδί πάει νὰ τὸν ἀδειάσῃ χρησιμοποιοῦντας ἓνα κουβαδάκι. Ὁ χριστιανισμὸς ἔχει τόσο βάθος καὶ τόσο εὐρος, ὥστε καμμιὰ διάνοια καὶ καμμιὰ καρδιά νὰ μὴν εἶναι σὲ θέσι νὰ χωρέσῃ ὅλες τὶς ὄψεις του καὶ ὅλα του τὰ ἐνδεχόμενα.

Γιὰ τὸν πραγματικὰ ἅγιο ἄνθρωπο, ἰσχύει πάντα ἓνας σχετικισμὸς, ποὺ τὸν ἐμπνέουν ἡ Γραφὴ καὶ ἡ πεῖρα. Μικρὴ καὶ

ἀσήμαντη εἶναι ἡ γνώση μας καὶ ἡ ἀνάλογη μ' αὐτὴ προσφορά μας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Ὅσο καὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι θαυμάζουν τὸ ἔργο του, ὁ ἅγιος ξέρεи νὰ τὸ βλέπη στὰ σχετικὰ του μέτρα καὶ νὰ ταπεινοφρονῇ, μένοντας ἄτρωτος ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὶς τιμὲς τῶν συνδούλων του.

Μάθημα πολιτιμότητα γιὰ ὅλους τοὺς ἐργάτες τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρέει ἐδῶθε. Ὅτι ἡ δουλειὰ τους στὸ γεώργιο τοῦ Κυρίου δὲν ἀντιστοιχεῖ σὲ ὀλόκληρη τὴν πραγματικότητα τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ εἶναι μιὰ δυσθεώρητη λεπτομέρεια. Μεγάλη εἶναι ἡ τιμὴ πού τους κάνει ὁ Κύριος, ὄχι ἡ προσφορά ἡ δική τους. Ἄρα ὄχι ἡ ἱκανοποίηση καὶ ἡ αὐταρέσκεια, ἀλλὰ ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ ταπεινότης πρέπει νὰ διακατέχουν τὸν καθένα ἀπ' αὐτούς. Καὶ μαζί καὶ ὁ φόβος. Γιατί, ξέροντας κανεὶς πόσο ἐλλιπὴς καὶ ἀνύποπτος εἶναι κάθε φορά, ἀντιμετωπίζει τὴν πιθανότητα νὰ μὴ ἐκπροσωπήσῃ σωστὰ τὸν Θεὸ σὲ περιπτώσεις πού ἀπαιτοῦν χρησιμοποίηση ἄλλων ταλάντων καὶ ὄχι τῶν δικῶν του. Ὅταν ὅμως κανεὶς ἔχη καταπατήσῃ τὸ ἐγὼ του καὶ συναισθάνεται τὶς ἀδύνατες πλευρὲς του, ἔχη δὲ ὑγιὲς καὶ φωτεινὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα, τότε ξεπερνᾷ αὐτοὺς τοὺς κινδύνους ἄνετα καὶ μὲ ἀσφάλεια. «Προηγεῖται τῇ τιμῇ» τοὺς ἀδελφούς καὶ συνεργούς του (Ρωμ. ιβ' 10), δηλαδὴ ξέρεи νὰ παραμερίζη καὶ νὰ δίνη θέση στοὺς ἄλλους ὅπου ὁ ἴδιος δὲν εἶναι τὸ κατάλληλο ὄργανο τοῦ Θεοῦ. Ἐκκλησία αὐτὸ θὰ πῆ: πολλὰ καὶ διάφορα μέλη, τὸ καθένα μὲ τὸν δικό του προορισμὸ καὶ τὴ δική του ἀξιοσύνη, ἀναπληρώνοντας τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἀνάλογα μὲ τὶς ἱκανότητές τους.

Δὲν εἶναι, λοιπόν, γνήσια εὐαγγελικὸς ἄνθρωπος ὁ ἐργάτης ἐκεῖνος τῆς Ἐκκλησίας πού ἔχει τὴν τάση νὰ χαράξῃ ὁ ἴδιος καὶ μόνος του σὲ ὅλα γραμμὲς, νὰ ἀπαντᾷ μὲ λόγο καὶ ἔργα σὲ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας, βασιζόμενος στὴ δική του κρίση καὶ στὸ δικό του βίωμα. Ἄλλὰ γνήσια εὐαγγελικὸς ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἐργάτης ἐκεῖνος τῆς Ἐκκλησίας, πού πιστεύει καὶ παραδέχεται τὸν ἑαυτό του ἓνα στοὺς πολλούς, σεβόμενος καὶ ὑποληπτόμενος τὴν ἀξία τοῦ συνόλου καὶ τῶν ἐπὶ μέρους, κρατῶντας δὲ ὁ ἴδιος — ὅσο τὸ κατορθώνει — τὴν τελευταία θέση. Καὶ ἂν

ἡ Ἐκκλησία — παρὰ τὴ θέλησίν του — τὸν τοποθετήσῃ σὲ ἀξίωμα ἡγετικό, ἀκόμα καὶ τότε δὲν πρέπει νὰ χάσῃ τὴν ταπεινόφρονα καὶ προσγειωμένη νοοτροπία καὶ συμπεριφορά του, ἀλλὰ νὰ δείχνῃ στὰ πράγματα ὅτι ἡ τιμὴ συνθλίβει τὴν ψυχὴ του καὶ ἡ ὑπόληψί του στοὺς ἄλλους εἶναι ἀμείωτη. Καὶ «πρῶτος ὢν», πρέπει νὰ δείχνῃ καὶ νὰ ἀποδείχνῃ ὅτι βλέπει τὸν ἑαυτό του «πάντων ἔσχατον» (Μάρκ. θ' 35). Γιατὶ δὲν βλέπει ἀπλῶς ὁ ἴδιος, σὰν εὐγενῆς ψυχῆ, ἔσχατο τὸν ἑαυτό του. Εἶναι ἔσχατος. Ὅταν ἡ μονὰς, ὅσο καὶ ἂν λάμπῃ ἀπὸ ἀρετῆ, ὅσο πλούσιο καὶ ἂν εἶναι τὸ ἐνεργητικὸ της σὲ κόπους καὶ θυσίες χάριν τοῦ Χριστοῦ, κριθῆ σὰν μονὰς ἀπέναντι στοῦ ὅλο σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀξία της ὑπολείπεται ἀπερίγραπτα. Ἀπέναντί της εἶναι δυὸ μεγέθη ἀσύγκριτα: ὁ Θεὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία.

Αὐτὲς εἶναι οἱ σωτήριες σκέψεις ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴ Γραφή, ἡ δροσιὰ καὶ ἡ ἀγνότης ποὺ ἡ θεοφιλῆς ψυχὴ παίρνει ἀπὸ τὴν «λεπτὴν αὐραν» τοῦ Ἥλια.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Μ. Δ. Στασινοπούλου**, Ἡ Περιπέτεια τῆς Εἰλικρινείας. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων. — **Κωνστ. Γ. Μπόνη**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὸ Περιοδικὸν «Ἐφημέριος». — **Μητροπολίτου Διονυσίου Δράμας**, Τὸ εὐγενέστερον εἶδος οἰκοδομῆς, ὁ ἄνθρωπος. — **Αἰδес. Δρος Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακὰ - Μέσα καὶ προϋποθέσεις πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος τῆς Ἐνοριακῆς πνευματικῆς ἐργασίας. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδη**, Γνωριμία μὲ τὸν Ὁρθόδοξο Μοναχισμό. — **Ἱεροδιακόνου Δημητρίου Νίκου**, Ἡ κτῆσις τῆς ιδιότητος τοῦ Κληρικοῦ. — **Ἰωάννου Δ. Δρούλια**, Ἡ λέξις καὶ ἡ ἔννοια «Φῶς» καὶ παράγωγα αὐτοῦ εἰς τὴν ὑμνογραφίαν τῶν «Φώτων». — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἡ ἀνάλαφρη αὐρα.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140.